TÖRE

ŞUBAT 1973
SAYI : 21

TÖRE

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

PROF. DR. ORHAN TÜRDOĞAN
Türk Jeopolitiğinin Hedefleri
DOÇ. DR. MEHMET ERÖZ
Çeşitli İdeolojiler Karşısında Türk Milliyetçiliği ve İslâmiyet
DOÇ. DR. TURAN YAZGAN
Eğitimde Sosyal Talep ve İnsan Gücü Dengesizliği
DOÇ. DR. CEVDET GÖKALP
Türk Tarihinin Zaman Yer ve Devlet Sayısı Bakımından Sınırlandırılması
ŞERAFETTİN TOPERİ
Dokuz Işık
MEHMET ŞAHİN
Hatırladıklarım II.
ARİF NİHAT ASYA
Başbuğ
YÜK. MÜH. SİNASİ GÜCERİ
Millî Tasarrufların Yatırıma Dönüşmesi III.
HASAN ORALTAY
İki Kitap Hakkında
DR. MUSTAFA KAFALI
Suriye Türkleri I
HAYDAR ALİ DİRİÖZ
Bozkurtların Destanı Hakkında
SADIK KEMAL TURAL
Sanat Eserinin Ölümsüzlüğü
OĞUZATA ALTAYLI
Sansürü Sansür Etmek
MURAT BARDAKÇI
Piyasa Şarkıları ve Okullarımızda Musiki
ŞEVKET BÜLENT YAHNİCİ
72 de Tiyatro
Başkentte Sergiler
YUSUF SAVCI
Bozgun

YIL 5 SAYI 21 DEVRE 2 ŞUBAT 1973

Kurucusu
HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Sahip ve Neşriyat Müdürü
EMİNE IŞINSU

İdare Müdürü
MUSTAFA KARAPINAR

Merkez Temsilcisi
DENİZ DAĞOĞLU

Merkez Sekreteri
RUHİ ÖZKANLI

Ankara Temsilcisi
ŞEVKET YAHNİCİ

Her türlü haberleşme adresi
TÖRE P. K. 211 Kızılay — ANKARA
Havale 10071978 numaralı posta çeki

İLÂN : ÖZEL ŞARTLARA TABİDİR
A B O N E Ş A R T L A R I
Yurt içi yıllık 36 TL.
Yurt dışı yıllık 72 TL.

Dergimizdeki yazılar, dergimizin ismi ve yazının çıktığı sayı ve sayfa belirtilmeden iktibas edilemez.

Merkez : İstanbul Şube : Ankara

Türk Jeo-Politiğinin Hedefleri

Bir toplumun coğrafya sahası ile ilgili siyaset ilişkilerinin bütünü o toplumun jeopolitiğini verir. Bu bakımdan jeopolitik, toprak bilimlerinden ve toprak üzerinde yaşayan milletin nüfusuna eğilen kaynaklardan elde edilen sonuçların bir hükûmet politikası içinde değerlendirilmesidir. Bu tür hükûmet politikası kendi öz topraklarından saparak, komşu ülkelerin arazileri üzerinde genişleme amacını taşıdığı takdirde jeopolitik bilimi, soylu anlamını kaybederek saldırganlık haline geçer. Vaktiyle Nâzi rejiminin ön gördüğü Alman jeopolitiği bu maksatla geliştirilmişti. Oysa ki, bizim burada üzelrinde durmak istediğimiz Türk jeopolitiğinin bu çeşit ilkel bir saldırganlıkla ve büyüme felsefesiyle, uzak ve yakın, hiçbir ilişkisi yoktur.

Türk jeopolitiği, milletimizin haklı olduğu coğrafya ve kültür sahalarında izleyeceği gerçekci tutumla ilgilidir. Her şeyden önce tarih şuuruna, Türk kültürüne ve yurdumuzun savunulmasına yönelmiş bulunan bu jeopolitiğin iki önemli hedefi vardır :

1 — Gerçekci Yönelim : Ülkemizi dört bir yandan kuşatan belirli tehlike mihraklarına karşı millî şuur etrafında birleşmemiz. Bugün Yunanistanın jeopolitiği, ülkemizden siyasî erozyon yoluyla toprak parçası koparmaktır. Megalo - idea adını verdiğimiz bu Yunan emperyalizminin biricik hedefi Türkiye'dir. Her gün basında, özellikle yakın zamana kadar sol basında, C.I.A. nın kurduğu kukla Yunan cuntası dediğimiz askerî yönetimin tek amacı bu idelale varılması gereken en erken süreyi bir an önce gerçekleştirmektir. Cuntanın Amerika'ya satılıp satılmadığı meselesinin ötesinde asıl önemli olan husus bu ülkenin Türkiye aleyhine büyümesi ve gelişmesidir. Cunta, kısa zamanda ülkede siyasal buhranlara son vermiş, ekonomik gelişmeyi hızlandırmış; Yunanistanı askerî alanda modern savaş teknolojisine göre düzenlemiş ve **Hellenizmin amaçlarına uygun millî bir politika izlemiştir.**

Ülkeler demokratik rejimin üstesinden gelemedikleri sürece, ordunun yetişmiş milliyetçi kadrosunun iktidara sahip çıkması bizzat demokratik rejimin tabiatı icabıdır. **Aksi takdirde ülkeyi anarşi ortamına iterek gidişata seyirci kalmak millî bir ordunun günahıdır.** Bu sebeble cunta krallık rejimine son vermiş, ülkede siyasî istikrarı sağlamıştır. Avrupadaki Yunan işçilerinin disiplinli kazanma tutkusu, yönetime saygıları ve tedrici bir şekilde ülke sanayileşmesine destek olmaları için plân hedeflerine uygun dönüşleri rejimin halk yararına olduğu gerçeğine uygundur.

1826 yılındanberi Türkiye'den toprak almak suretiyle Doğuya yönelen Hellenizm bugün de amacından sapmadan, rasyonel bir biçimde bu ideali yürütmektedir. 1950 nin başlarında «bizim Kıbrıs diye bir davamız yoktur» diyen safdil politikacılarımız bu peşin ve şuursuz yargılarının ötesinde millî güçleri de etkilemişlerdir. Uzun süre Kıbrıs'a olan kayıtsızlığımız bu yanlış politikanın bir ürünüdür. Ancak, şimdi anlaşılmıştır ki Kıbrısı Yunanlılara teslim etmekle de Hellenizmin yayılma alanından kurtulmamız mümkün değildir.

Jeopolitiğimiz bakımından bir diğer tehlikeli akım da güney komşularımızdan gelen efperyalist ve gerillacı komünist sızmalardır. **Suriye ve Irak'taki Baas Partisi, İslâm doktrini dışında, tamamiyle sosyalist ve Par - Arabizmin etkisi altındadır.** Bunlardan Suriye her yıl belirli günlerde Hatay ve İskenderun illerimiz için mitingler tertipler ve hezeyanlar yaratır. Bu iki ilimizin kendi ülkelerine ait olduğu inancı içindedirler. **Irakta bir milyona yaklaşan Kerkük Türkleri mevcut. Bu soydaşlarımız en basit insan haklarından bile yoksundurlar.** Türklük şuuru sistemli bir biçimde yokedilmeye çalışılmakta. El Fetih komünist ajanlar yetiştirmek suretiyle ülkemizi parçalamak gayreti içindedir. Küveyt ve

benzeri merkezlerde Mısır tarafından ülkemizi ve Atatürk devrimlerini kötüleyen propagandaların sonu henüz alınmamıştır. **Güçlü bir Arap milliyetçiliğinin karşısındayız.** Kaynağını islâmiyetten alan bir din kardeşliğinin yeniden kurulması her Türkün arzusudur. Fakat, güney komşularımızdaki gerçek panorama maalesef budur.

Son günlerde, bu tarih düşmanlığına, bir de **İsrail'in bazı güney illerimizi içine alan «yeni arz-ı mevud» teorisiyle katıldığı haberini almış bulunuyoruz.** Olayın gerçek olmamasını temenni ederiz. Fakat yine de böyle bir ideâlden İsraili alıkayacak haklı bir sebep henüz ortada mevcut değildir.

Bütün bunlara parelel olarak **Komünist Enternasyonal ile kapitalist ideolojilerin ortaklaşa tezgâha koydukları bir diğer tehlike de kürtçülüktür.** Kökü hem içerde hem de dışarda bulunan bu akımın amacı, Doğu ilerimizin önemli bir kısmını, uzak veya yakın bir gelecekte, Barzaniye teslim etmektir. Dev - Genç'in önde gelen liderlerinin bu nostalji ijinde bulundukları son olaylarla artık su yüzüne çıkmıştır. Devrimci Doğu Derneği ve diğer kuruluşlar, kendilerini kürtçü kabul eden bir aydın kadronun tahrik merkezi idi. Halkımızın soylu duygularını sömüren ve ütopik bir kürt delvleti peşinde koşan bu maceraperestlerin bir süre önce Sofya hava alanında «Biz Türk diye bir devlet tanımıyoruz» biçimindeki beyanları bunların art niyetlerini ortaya koymaktadır. Kardeşi kardeşe kırdırmak isteyenler kolaylıkla halklar teorisinde birleşerek bir kürtçü - marksist cephe telşkil ettiler. Ancak 12 Mart 1971 ordu müdahalesiyle bu maceraya son verildi. Günümüzün ünlü Macar Tarihçisi Prof. Dr. Laszlo Rasonya'ye göre : **«Türk kökünden gelen Kürt oymağı veya Kara Çığı adı Yenisey çevresi yazıtlarında geçer. Bu kavmin batıya kopan bir bölüğü Türk hegemonisi çağında Macarlara karışıp erimiş olabilir»** (Tarihte Türklük, s. 121, 1971). Ayni kavmin Perslerin tesiri altında dillerini kaybederek temessül etmeleri de mümkündür. Bugün Kürtlerin farklı bir dil kullanmaları bu gelişimin bir sonucudur. Bu gerçek karşısında önemli sorumluluk devlet politikasıyla aydınlara düşmektedir.

Ruslar, Araplar ve diğer dış kanallar yoluyla yönetilen hayâli Ermenistan devleti de doğu illerimizi kapsamaktadır. Her yıl, Rusya başta olmak üzere dünyanın dört bir yanına dağılmış bulunan Ermeniler intikam ateşiyle yanıp tutuşmaktadırlar. Ermeniler kürtler gibi güya talep ettikleri doğuda bâzı illeri ellerine geçirdikleri takdirde özgür ve bağımsız bir yönetime kavuşacaklarmış duygusu içindedirler. Ermenistan Cumhuriyetinde Ararat (Ağrı dağı) dağına ait pulların bastırılması, ulus-

lararası kongrelerde Araratın resmini dağıtmaları **hâlâ canlı bir Türk düşmanlığının sürüp gittiğini göstermektedir.**

Bugün İran'da 13 milyonu aşkın Türk vardır. Fakat çoğunlukta olmalarına rağmen, yönetim, belirli bir azınlığın elindedir. İnsan hakları açısından düşünülürse, bu Türklerin, kendi dil ve kültürünü öğretmek amacıyla okul açma hakkı olmadığı gibi, İran hskûmeti böyle bir eğilime de izin vermemektedir.. **Her sahada bilinçli bir İranifikasyon gayreti göze çarpmaktadır.**

Hem Balkanlardan hem de Karadeniz ve Kafkaslardan ülkemizi yarım ay şeklinde saran bir diğer tehlike de komünizmdir. Aslında Slav milliyetçiliğinin bir numaralı düşmanıdır. Yakın zamana kadar Türk solunun şirin göstermeye çalıştığı bu komünizm, aslında son Türk devletinin parçalanıp yutulması için tarihî bir mücadele içindedir. Geçenlerde Başbakanın : **«Komünistler başarı kazansalardı bütün Türkleri Sibirya'ya süreceklerdi»** şeklindeki gerçekçi beyanları, kanaatlarımızın doğruluğunu isbatlamak bakımından yeterli bir belgedir. Leninin bugün bir müze haline getirilmiş bulunan çalışma odasının duvarında bir harita vardır. **Bu harita, Türkiye'yi de içine alan büyük Sovyet Rusya** İmparatorluğunun haritasıdır. Bu tutum bugün komünizmin ruslaştırılması denilen bir süreci ortaya koymaktadır.

İşte birkaç örnekle kabataslak çizdiğimiz bu tablo, millî çıkarlarımız yönünden acı bir gerçeği de ortaya koymaktadır o da Türkün Türkten başka bir dostu olmayışıdır. Ülkemiz hem içerde hem de dışarda bir takım hıyanet yuvalarının ateş çemberi içindedir. Bütün bu gelişim ve oluşumlara millî bir hükûmet göz yumamaz. Çünkü, tarih sahnesinden silinmek istemiyorsak ilkin bu tehlike bloklarını tesbit etmek ve ona göre maddî ve manevî savunma gücümüzü artırmak zorundayız. Toplumlar da tıpkı canlılar gibidir, yaşamak istiyorlarsa yosunlar gibi en sert yakalara tutunup ölüm dirim savaşı vermek zorundadırlar.

Görülüyor ki Türk jeo-politiğinin ilk yönelimi toprağımızı ve üzerinde yaşıyan insanımızı dört bir taraftan saran ahtapotlara karşı **güçlü ve sonuna kadar milliyetçi, disiplinli ve ülkücü bir kadro ile savunmak olmalıdır.** Kanaatimce, Türk toplumu bugün tarihin hiçbir döneminde eşine rastlamadığımız ender ve son derece tehlikeli bir dar boğazdan geçmektedir. **Buna bir benzetme ile «İkinci Ergenekona giriş» diyebiliriz.** Marksist-Leninist ve Mao'cu grupların ikinci bağımsızlık savaşı deyimi yerine **«İkinci Ergnekondan çıkışın» yollarını aramamız gerekmektedir.** İkinci bağımsızlık savaşı, felsefesi sebebiyle, ülkemizi komünizmin tuzağına düşürür. İkinci «Ergenekondan çıkış» ise ülkemizi gerçekten bağımsız ve özgür bir vatan haline getirir. Bunun için de **«halkımı-**

zın büyük ve engin sağduyusuna dayanarak iktidarın kadife eldiven içinde demir yumruk diye belirtebileceğimiz bir millî güç tarafından bir süre daha yönetilmesinde kaçınılmaz zorunluklar vardır. Demokrasinin bozulmaması, köklü devrimlerin yapılması ve disiplinli bir gençlik kitlesi yetiştirmek için eğitimin yoğunlaştırılması gerekmektedir. Bu da ancak çıkarcı gruplar yerine halkımızın yükselmesini sağlayan ve kendini ülkesi için adayan bir idealist kadronun iş başına geçmesiyle mümkündür. Halka ters düşen ve çıkar çevrellerini koruyan karikatürize edilmiş bir demokrasinin Türk toplumunun yarınını tehdit eden en büyük tehlike olduğunu asla unutmamamız gerekmektedir.

2 — Büyüme yönelimi. Türk jeo-politiğinin ikinci hedefi savunmanın yanında büyüme ve büyümeyi besleyen şuurlaşma hareketidir. Bugün yeryüzünde hiçbir uygar ve bağımsız bir ülke tasavvur edilemez ki soydaşlarının 70 milyondan fazlası esaret altında yaşamış olsun. Tanınmış yazar Sulzberger **«Dalmaçya sahillerinden Doğu Avrupa, Rusya, İran, Afganistan, Kızıl Çin ve Japonyaya kadar uzanan bir kırmızı şerit çiziniz diyor, bu şerit üzerinde yapılacak bir yolculukta tek bir dil konuşmamız yeter, bu da şüphesiz Türkçedir».** Demek ki iki büyük kıtayı kuşatan bu kırmızı şerit etrafında Türk kültürü ve uygarlığı kümelenmiştir. Sovyet Rusya, Kızıl Çin ve İran bu Türk kitlelerinin odak noktalarını teşkil ederler. Fakat, bugün hepsi ne yazık ki bağımsızlığını yitirmiş, emperyalist ve sömürgeci ülkelerin kızıl çizmeleri altındadır. İşte Türk Jeopolitiğinin yukarıda belirttiğimiz ikinci yönelimi bu odak noktalarındaki Türk ve müslüman kardeşlerimizin durumu ve geleceği olmalıdır. Bunun için de millî güçlerin yönetimi ellerine almaları zorunludur.. Ancak bu şuurla yetişmiş, bu ideale inanmış bir kadro büyüme politikamızın plânlarını yapabilir. Sulzberger : **«Hiçbir plâncı yakın zamana kadar bir Kızıl Çin umacısının Uzak Doğu'da devâsa bir tehlike haline geleceğine inanmamışlardır. Bir gün Türkçülüğün de böyle bir sıçrayış yapacağını dar görüşlü plâncılardan beklemek mümkün değildir..»** kanaatını ileri sürmektedir. Bunlar hayalperelstlik ve maceraperestlik değildir. Sadece bir milletin uyku içinde yaşantısını sürdürmesinin mümkün olamayacağını gösteren belgelerdir. İsrail, Kudüs'ü aldığı zaman aydınları, halk kitleleri, bilginleri «ağlama duvarına» yüzlerini sürmek suretiyle bin yıllık özlemlerini dindirmeye çalışmışlardır. Tel Aviv başkent olmaktan çıkmış, yerini Kudüs'e terketmiştir.

Ölümünden bir süre önce General de Gaull Kanada'yı ziyaret et-

mişti. Oradaki Fransızlara «birlikten kopmayınız» uyarısında bulundu. Kanada nerede Fransa nerede demeyiniz. **Çünkü aslolan; coğrafi mesafeler dğildir, sosyal mesafelerdir.** Biliyorsunuz Batı Almanya anayasasının bir maddesine göre Berlin şehri hükûmet merkezidir. Oysaki bugün Bonn bu ülkenin resmi merkezidir. Bu da bir çeşit Anayasa milliyetçiliğidir. **Biz, 1961 de, askeri bir cuntaya rağmen, Anayasa milliyetçilik kelimesini koymamak için bin dereden su getiren aydınların eğilimleriyle karşılaştık. Bugün, milliyetçiliği bir sakız gibi ağızlarından düşürmeyenler, o gün Kurucu Meclis'te milliyetçiliğe düşman olan kimselerdi.** Türkiye, bu tarihten itibaren sola itildi ise, milliyetçiliğin bir alternatif olarak savunulmasını geri plânlara iten bu tür aydınların tutumu yüzünden olmuştur.

Atatürk, Hatay'ı almak için hastalığında bile âzmini ve cesaretini kaybetmedi. Hatay, Atatürk'ün eseridir. Atatürk, bu kadar toprak var iken Hatay'a ne lüzum var demedi. Çünkü, toplumlar botanik hayat yaşayamazlar. Gelişme ve büyüme onlar için bir kanundur. Bu nedenle Birinci Meclisi Mebusan'da belirli bir grubun Mustafa Kemâl'in mebus seçilmemesi için ileri sürdükleri «misâkı millî hudutları içinde doğmuş olmaları» bahanesi karşısında yapmış olduğu tarihi savunma burda zikredilmeye değer. Mustafa Kemâl Paşa bu itirazlara karşı : «Maalesef bugün doğmuş olduğum yerler düşman işgali altındadır» derken kullandığı büyük teessür bildiren «maalesef» kelimesi onun vatan sevgisinin nerelere kadar uzandığını gösteren canlı bir delildir. **Mustafa Kemâl Paşa gibi her Türk bugün doğduğu ata mirası yerlerin hasreti içindedir.** Çünkü tarihi, insanı ve kültürü oradadır. Bunları elimizden alanlara karşı yine bunları savunmak tabiî ve hukukî hakkımızdır. Bu nedenle milliyetçiliğimizi sadece islâmiyetle başlatanlar kadar, ona düşman olanlar da gaflettedirler.

Her insan, ana-babasıyla iftihar eder. Babası ve anası belli olmayanlar cemiyetimizde aşağı görülürler. Bunun gibi milletimizin bir soyu ve sopu vardır. Soyum Türk, dedem, ceddim Mete, Atillâ, Oğuz Kağan dersem bu bir suçmu? Kendisini bu soydan kabul etmeyen bir vatandaşım varsa, benimle bu toprak parçası üzerinde tasada, kıvançta ve duyguda bir olabilir. Bu makuldür. Fakat, bana : «Sen kendini benim açımdan düşünmelisin aksi takdirde ırkçılık yapıyorsun» **demeye hakkı yoktur.** Gerçekten bu grup bütün Türk cemiyetine kendini adamamışsa, bir kaya gibi Türk denizinde sivrilikler yaratıyorsa, aslında bizzat kendilerinin ırkçılık yaptığı ortaya çıkmazmı? Bunları şunun için söylüyorum: Bugün Türkiye içerden ve dışardan hain ellerin ihaneti içindedir. Bir de buna kendini Türkten ayrı gören

safdillerin etnik milliyetçilikleri eklenirse bu gemi batar. O zaman bu anarşi ummanında hiçbirimiz kendimizi kurtaramayız. İçimizdeki her türlü etnik grubu bin yıllık bir tarih potası içinde eritmiş ve kaynatmış bir durumdayız. Hiçbir milliyetçi bunları kendilerinden ayrı düşünemez. Hepimiz birimiz için, birimiz hepimiz içiniz. Bunun eln tipik örneği merhum Mehmet Âkif'tir. Başlangıçta Türkçülere hücum eden bu mubarek zat, Çanakkale ve Millî Mücadelede Türk milletinin yalnız başına, hiçbir Arap ülkesinden yardım görmemesi karşısında : «Ebediyen sana yok ırkıma yok izmihlâl» demek suretiyle, kavimcilik fikrini, cesaretle ortaya koyacaktır. Bu durum karşısında hiçbir Türk milliyetçisi Âkif'in babası Arnavut olduğu için Akif'i milliyetçi saymamazlık yapamaz. Âkif İstiklâl Marşıyla, Çanakkale Destanıyla ve bütün safahatıyla en büyük Türk milliyetçisidir. Onun, inkılâbın felsefecileriyle anlaşmazlığa düşmesi karşısında Mısır'a gitmesi ve akabinde hasta ve bitkin yurda döndükten sonra :

«Viranelerin yasçısı baykuşlara döndüm,
Gördüğümde hazanında bu cennet gibi yurdu.
Gül devıini bilseydim onun, bülbül olurdum;
Yâ Râb, beni evvel getireydin ne olurdu?..

şeklindeki nedameti vatan ve milliyet şuurundan yoksun kimseler için en büyük bir derstir.

Kökleri 1923 döneminden önceki anarşik ortama dayanan ve aslında islâmiyetin zihniyetine tümüyle ters düşen ruhsuz islâmcılık akımının bugünkü tilmizleri için Büyük Âkif'in hayatı ve felsefesi en büyük örnek olmalıdır.

12.Mart.1971 gününe kadar ülkemizi içerden ve dışardan yıkma eğilimi gösterenlerin, esaret altındaki 70 milyon soydaşlarımıza olan anlamlı sükûnatları karşısında Vietnam, Kore hayranlıkları **«teori yüzünden körleşmenin»** bir sonucu olmuştur. Böylece ideoloji bağlılığı ülkü ve kültür bağlılığının yerini almıştır. Bu aslında, fikir sefaletinin, bir sonucudur. Türkiye bu çizgiye maalesef itilmiştir. Bu girdaptan kurtulmamızın yolu kendimizi kendimizde bulmaktır. Atatürk'ün **«Ne Mutlu Türküm»** diyene sözü ile, bin yıl önce Bilge Kağan'ın **«Ey Türk kendine dön»** uyarısı buhranlı dönemlerimizde ulusumuzu birliğe davet eden iki önderin ileri sürdükleri sloganlardır. Toplumlar, millî şuura kavuşmadıkları sürece gerçek kalkınmayı yapamazlar. Bu bakımdan kalkınma bir manevi hamledir. Sosyal bilimcilerin ifadesiyle «itici bir güçtür». Bunun için de fertlerin, toplum sorunlarını benliklerinde yaşamaları gerekir. **Milliyetçiliğimiz hem jeo-politiğimizin hem de kalkınmamızın gereğidir. Bu nedenle gerçekcidir. Yeter ki bu kaynağa Millî Mücadeleden sonra bir defa daha dönmesini bilelim.**

DOÇ DR. MEHMET ERÖZ

Çeşitli İdeolojiler Karşısında Türk Milliyetçiliği ve İslâmiyet

Bu konuyu iki makale halinde sunacağız. İlk makalemizde din aleyhindeki sistemli fikirleri ele alacağız. İkinci makalemizde, İslâmiyeti yıkmak isteyen çeşitli fikir ve cereyanlar karşısında, milliyetçiliğimizin ve dini hayatımızın meselelerini gözden geçireceğiz. Şimdi ilk makalemizin konusuna girelim.

— I —

Totemizmden, vahye dayanan semavî dinlere kadar, bütün dinler, cemiyet hayatında vazgeçilmez bir gerçek olmaları bakımından, içtimaî hadisedirler. Din, iptidaî düşünceden, modern düşünceye kadar, bütün fer-

dî kollektif şuurların sıkı sıkıya bağlandığı bir realitedir. **Durkheim** ve **Lévy - Bruhl,** dinin iptidaî hayatta bile oynadığı role işaret etmişlerdir. **Max Weber,** ilerlemiş bir Batı dünyasında, Protestanlığın, nasıl kapitalizmi hazırladığını delilleriyle göstermiştir. Hindistan'da dini düşüncenin içtimaî bünye üzerindeki büyük tesirini, sosyal ve kültürel değişmelerin dinin, içtimaî ve ruhî hayattaki yerini sarsmadığını bilmekteyiz.

Ferdî ve içtimaî plândaki bütün buhranlı hallerde, fert ve cemiyetler, davayı onda bulmuşlardır. Bu durum, dinin, sosyal kontrol vasıtası olması kadar, insan ruhunun derinliklerinde yatan bir güç olarak bulunması ile izah edilebilir. Bu bakımdan hem ruhî, hem de içtimaî yönü vardır. İptidaî ve semavî dinlerde veya **Toynbee**'nin deyimi ile, «iptidaî», «nüve h a l i n d e k i«yüksek ve ikinci derecede yüksek» dinlerde aynı seciyeyi buluruz. Böylece din, tabii içtimaî ve ruhî hadiseler karşısında, insana vergi yüksek ruhî ve içtimaî kabiliyetlerin bir yaratması olduğu gibi, bir peygambere gönderilen İlâhi haber ve emirler manzumesi de olabilmektedir.

Her cemiyette kudret sahibi olan bu müesseseye karşı, asırlar boyu hoşnutsuzluklar da gösterilmiştir. Aleyhteki fikirlerin bir kısmı maksatlı iken, bir kısmı da vakıaları objektif tahlile tabi tutma iddiasının eseridir. İlmî hareket etmek ve düşünmek endişesi, bazı fikir adamlarını, din aleyhinde düşünceler beyan etmeğe sevketmiştir. Bunlardan biri olan **A. Comte,** insanlığın tek yönlü bir tekâmül çizgisi üzerinde, üç içtimaî tekâmül merhalesinden geçtiğini belirtir. Bu merhaleler, «Üç Hal Kanunu»nda ifade edilen, «Teolojik», «Metafizik» ve «Pozitif» devirlerdir. Çok tenkid edilen bu felsefî düşünceye göre, din müessesesi, devrini tamamlamış ve pozitif düşünceye yerini bırakmıştır. Pozitivizm veya müsbet düşünce denilen bu telâkki gereğince, ilâhi dinin yerini, pozitif ilme dayanan bir insanlık dini alacaktır. Bu fikir Avrupa'da din aleyhinde yeni yeni fikirlerin gelişmesine yol açtığı gibi, Tanzimat'tan sonra Türk düşünce hayatına girerek, bazı münevver çevrelerde tesir bırakmıştır. **Ahmet Rıza Bey** de galiba bu düşüncede idi. Comte'un görüşlerini bu bakımdan benimseyen **Feuerbach,** dinlerin zamanlarını tamamlamış olduklarını ve yerlerini bir insanlık dinine bırakacaklarını söyler. **Marx** ve **Engels**'in din hakkındaki düşüncelerinde, bahsettiğimiz fikir cereyanlarının tesiri vardır. Comte'un tesiri altında kalan sosyal antropologlardan **Sir James Frazer,** insanlığın gelişme merhalelerini, «sihrî», «dini» ve «ilmî» devrelere ayırmaktadır. Bu tesirlere kapılan bir çok düşünce adamı, dini inançlara sıkı sıkıya bağlı bir çok ilim adamının bulunuşundan yakınmış, bunu tecrilerini çürüten canlı bir hadise olarak görmüşlerdir.

Daha başka cereyanlardan bahsetmek mümkünse de bunların içinde en keskini ve en şiddetlisi olan Marxist - Leninist teoriyi kısaca ince-

lemek, bütün din aleyhtarı fikirler hakkında bilgi edinmemize imkân sağlar. **Komünist Beyannamesi'nde, dinin istismarı gizlemek üzere burjuvazi tarafından uydurulmuş bir hayal olduğu söylenir. Feuerbach,** Allah'ı insanların yarattığını söylüyordu. Marx ve Engels, bir adım daha ileri gitmiş ve onun, burjuvazinin eseri olduğunu iddia etmişlerdi. **Marx,** «The Poverty of Philosopy» isimli eserinde, **Proudhon**'un felsefî ve iktisadî fikirlerini ağır bir dille tenkit ederken, onun dine ve kiliseye hücumları da takdirden geri kalmaz. Moskova'da, Marx ve Engels'in din hakkındaki fikirlerinin toplanması ile meydana getirilen «On Religion» isimli eserde, Marx'ın, dini, halkı aldatan, uyuşturan bir «afyon» oarak kabul eden satırlarını buluruz (sf. 42). **Lenin**'de «Socialism and Religion» isimli eserinde **dini, «ruhî baskı şekillerinden biri», halkı istismar etmenin bir vasıtası, bir «afyon» olarak görülüyordu.** Aynı eserden öğreniyoruz ki, Lenin, parti programlarına açıkça ateist (dinsiz) olduklarını yazamayışlarının, kitlelerin halâ o aldatıcı hayallere bağlı bulunuşlarından ötürü olduğunu söyler. **Lenin,** dinsizlik propagandası için kitlelere, son derece bol ve çeşitli malzeme sunulması ve yılmadan çalışılması gerektiğini söyler. 1955 Eylül'ünde Sovyetler Birliği'ni ziyaret eden Fransız Parlâmento Heyetine, «dinin, kitlelerin afyonu» olduğunu görüşünün halâ muhafaza edildiği bildirilmişti. Lenin, sonradan Bolşevik (Komünist) Partisi adını alacak olan Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisinde, Hıristiyanlıkla sosyalizmi bağdaştırmaya uğraşan **Bogdanov** ve **Lunaçerskiy** ile mücadele etmiştir. Diğer yandan, meşhur taktikleri ile, Çarlık rejimine karşı Rusya'daki çeşitli milliyetlerle ittifak yoluna gitmiştir. Rahmetli **Zeki Velidi Togan**'dan dinlediğimize göre, Lenin, Togan'a sosyalizmle dinin bağdaşabileceğini söylemiştir. Gerçek düşüncelerini ise, yukarıda kısaca verdik. Bu hususta Bolşevik nazariyecilerinden **Buharin** daha açıktır. Dinle komünizmi bağdaştıracağını sanan zayıf komünistlerden bahsederek, «Din benim bir komünist oluşuma mani değildir. Hem Allah'a, hem komünizme inanırım Allah'a imanım, proletarya ihtilâli uğruna dövüşmekten beni alıkoyamaz» düşüncesinin kökünden sakat olduğunu, çünkü, **«dinle, komünizmin, hem nazarî, hem amelî bakımdan birbirine zıt»** olduğunu, iki büyük öğreticinin tarihî materyalizmine bağlı olarak, dini bir hayal, bir afyon olarak kabul etmenin icap ettiğini belirtir. Ona göre dinle mücadelenin iki yolu vardır. Birincisi, dini fikirlerin yayıcısı olan din teşkilâtları ile, ikincisi halkın kafasındaki «yanlış fikirlerle».

Sovyetler Birliğinde, bu dünya görüşü ile, bütün dinlerle ve bilhassa İslâmiyetle o kadar mücadele edilmiştir ki, buna ait bilgilerin nakli bir kitabı kaplar. Burada çok kısa olarak, bir iki hususu belirtip, makaleye son verelim. Ateist dernekleri ile bütün Rusya'da din aleyhine büyük propagandaya girişilirken, 1930 yılında, bütün kilise, cami, ibadet yerleri, tepo

ve eğlence kulübü haline getirilmiştir. 1953 de, Büyük Sovyet Ansiklopedisinin ikinci baskısında, İslâmiyet için şöyle deniyor : «Daima bir irtica rolü oynamış olan İslâmiyet, istismarcı sınıfların elinde emekçileri manen ezen bir alet olup, yabancı sömürgeciler tarafından Doğu halklarını esaret altına almak için kullanılmaktadır». 23 Mayıs 1953 tarihli Kızıl Özbekistan Gazetesinde «İ s l â m i y e t i t a m m a n a s i y l e y ı k m a d a n, k o m ü n i z m i k u r m a n ı n i m k â n ı y o k t u r» deniyordu. 1956 da Stalinabad'da toplanan Orta Asya Arkeologlar ve Etnograflar İkinci Kongresinde, halkın vicdanından İslâmiyetin sökülüp atılamamış olduğu itiraf edildi. 21 Ağustos 1959 tarihli Pravda'da, dinin, işçilerin menfaatine aykırı olduğu belirtiliyordu. 21 Temmuz 1959 tarihli, «Pravda vostoka»da Hz. Muhammed ve Kur'an hakkında şu ağır sözler sarfediliyor : «Kendi şahsi şöhreti ve köle sahiplerinin çıkarları için yeni bir din (İslâm dini) yaratan kurnaz bir dolandırıcıdır.» «Kur'an ve İslâmiyet, köleliği, hususi mülkiyeti, sosyal adaletsizliği ve saldırgan savaşları savunan eserlerdir.

Hıristiyanlıkla da, diğer dinlerle de mücadeleleri vardır. Fakat vicdanlardaki din duygusunu söküp atamamış, yaşayan bir sosyal müessese olarak dini yıkamamışlardır. Dini, bir yandan hayâl sayarken, diğer yandan onun muazzam gücünü kabul zorunda kalmışlardır. Marx, bir üstyapı müessesesi saydığı dinin, istihsal tekniğine tabi olarak değişip sosyalizimle ortadan kalkacağını söylemişti. Bu kehaneti de, Sovyetler Birliği'ndeki içtimai gerçekler yalanlamıştır. Bottomore'un çok güzel şekilde belirttiği gibi Marx, bir yandan dinin hadesi karşısında duyulan korku ve heyecanın eseri olduğunu ve zamanla kaybolacağını söylemekle, diğer yandan çeşitli cemiyetlerde dinî doktorinlerin rolünü, ideolojiler gibi saymakla, tenakuza düşmüştü.

Dinin, bilhassa İslâm Dininin, içtimaî hayattaki yapıcı rolünü ve milliyetçilikle sıkı bağını, gelecek yazımızda göstermeye çalışacağız. Din aleyhindeki tutum ve tavırları, fikir çerçevesinde kalan cereyanlar da zararlı olmakla beraber, **dine karşı aktif ve yıkıcı bir mücadele veren Marxizm - Leninizim, en tehlikelisidir.** Tarihin akışı, diyalektik kanunların determinist seyri içinde nizamın değişip, yeni merhalelere geçileceğini kat'i şekilde söyleyen ve bu yeni düzende dinin ortadan kalkacağını müjdeleyen komünist «Ütopya» rüyaların tahakkukuna engel gördüğü «din»le, determinizme uymayan «iradeci» bir hamle ile ile mücadele etmektedir. B ö y l e c e, z a m a n l a o r t a d a n k a l k a c a ğ ı n ı u m d u k l a r ı b i r h a y â l o l a n d i n, a y n ı z a m a n d a e n k o r k t u k l a r ı g e r ç e k d e o l m a k t a d ı r. Dini ve millî hayatımıza, bilhassa bu ideolojiyide göz önüne alarak bakmak gerekir.

Bunu da gelecek makaleye bırakalım.

DOÇ. DR. TURAN YAZGAN

EĞİTİMDE SOSYAL TALEP VE İNSANGÜCÜ DENGESİZLİĞİ

Bir ülkede eğitim, makro açıdan, belli başlı iki kuvvetin etkisi altındadır. Bu kuvvetlerin daima varolduğu ve varolacağı düşünülürse, özellikle yüksek öğrenimde problemlerin hiç bir zaman bitmeyeceği kabul edilebilir. Bu kuvvetlerden biri Sosyal talep, diğeri de insangücü ihtiyaçlarıdır.

Her hizmetin incelenmesinde olduğu gibi, eğitim hizmetine de sosyal talep ve insangücü açılarından ayrı ayrı bakı'abilir. Sosyal talep açısından, meselâ, hiç eğitimsiz bir cemiyet düşünebiliriz fakat sosyal güvenlik ihtiyacı duymayan bir cemiyet düşünemeyiz. Başka bir ifade ile okuma-yazma dahi bilmeyen insanlardan kurulu bir toplum var olabilir, fakat tehlikeye uğrayan insanlarını meselâ dullarını, yetimlerini, hastalarını, ma'ûllerini açlığın ve sefaletin kucağına terkeden bir toplum hemen hiç bir devirde var olmamıştır denilebilir. (Burada yaşama şartlarının çok çetin olduğu kutuplarda ihtiyarların ölüme terkedilmesi bir istisna olarak hatırlanabilir.) O halde eğitim hizmetinde sosyal talep sosyal güvenlik hizmetindekine nazaran daha çok uyarılmış bir sosyal taleptir. İktisadî gelişme merhaleleri her iki hizmetin de talebini etkiler, fakat eğitim talebi cemiyette yeni bir külfet yaratırken sosyal güvenlik talebi cemiyete yeni bir yük yüklemez, mevcut yükün mahiyetini ve taşıyıcılarını değiştirir. Eğitim bir sosyal talep olarak iktisadî gelişme merhalesinin tek başına yarattığı bir hizmet de değildir. Bunun yanında sosyal değer hükümleri de sosyolojik bir kuvvet olarak bu talebin mahiyetini belirler. Kısaca iktisadî olduğu kadar sosyolojik kuvvetlere de bağlı olarak eğitim konusunda bir sosyal ta'ep zamanla doğmuştur, gelişmiştir ve dinamik karakterli olan bu sosyal talep zamanla şekil ve mahiyet değiştirerek devam edecektir ve her değişiklik cemiyeti yeni

külfetlerle karşı karşıya bırakacaktır. Ancak her sosyal hizmette olduğu gibi eğitim külfeti de karşılıksız değildir ve bir beşeri sermaye yatırımıdır, fakat meselâ sağlık hizmetine veya sosyal güvenlik hizmetine nazaran daha geç meyva veren, daha geç tatmin hissi doğuran bir yatırımdır.

Hizmetlere insangücü açısından baktığımız zaman hizmetle insangücü ihtiyaçları veya emek prodüktivitesi arasında bir bağ kurmuş oluruz. Bu takdirde meselâ eğitim hizmetinin memleketin insangücü ihtiyacına cevap verecek şekilde ve hacimde görülmesini isteriz. Eğer sosyal taleple, insangücü ihtiyaçları paralellik arzediyorsa eğitim bir problem olmaktan çıkar. Ancak bu takdirde de sosyal talebi karşılayacak dolayısiyle insangücü ihtiyaçlarına cevap verecek bir kaynak, tahsisinin yapılması icap eder. Sosyal talepte velya insangücü ihtiyaçlarında meydana gelen kalitatif veya kantitatif her araç bu kaynağı ilâve kaynak bulunmasını icap ettirir. Burada önemli olan, her ne şekilde olursa olsun kaynağın topyekûn cemiyete yüklenmiş bir külfet olduğudur. Eğitim hizmeti kimin tarafından görülürse görülsün bu değişmez. Eğitime tahsis edilecek maddi kaynakla insangücü ihtiyacı arasında, eğitimin devlet hizmeti olduğu ve plânlandığı ülkelerde, tam bir denge kurulabilir. Fakat sosyal taleple insangücü ihtiyaçları veya ayrılması mümkün maddî kaynaklar arasında her zaman denge sağlanamaz. Genellikle gelişmiş ülkelerde bu denge az-çok vardır. Buna rağmen bu ülkeler bu dengenin daimi olması için çok ciddi şekilde çalışırlar. Meselâ A.B.D. de federal ve federe seviyede, 1969 da, 16 çeşit insangücü proğramı uygulanmaktaydı. Bunun sebebi eğitime sadece insangücü açısından yani iktisadî açıdan bakma'arı değil sosyal taleple bağdaşmaması halind doğacak tatminsizliğin dehşetinden korkmalarıdır. Kaldı ki A.B.D. de federal ve federe seviyede eğitim hizmeti ancak dolaylı yollarla şekillendirilebilir.

İktisaden gelişmekte olan ülkelerde sosyal talep, insangücü ihtiyaçlarından oldukça farklıdır. Bu ülkelerde sosyolojik araştırmalar daima arzuların, emellerin yüksek olduğunu buna karşılık başarıların veya iktisadî anlamda arzuları karşılayacak kaynakların kıt olduğunu dolayısiyle devamlı bir tatminsizliğin bulunduğunu ve bulunacağını göstermiştir.

Gerçekten ülkemizde eğitime olan sosyal talep de son derece yüksektir ve kademe olarak en yükseğe doğrudur. Meselâ 1967 de iki doktora bir hemşire düşerken Kanada'da bir doktora dört hemşire düşmekte idi. Mühendis - Teknisyen, Veteriner — Hayvan Sağlık memuru.. arasında da aynı terslik mevcuttur. Sosyal talebin yüksek oluşu sevinilecek bir durum olmakla beraber, sonucun yukarıdaki gibi olması yüksek maliyetli eğitim yatırımlarının veriminin düşük olmasına yol açar. Verim düşüklüğü hayvan sağlık memurunun yapacağı işi veterinere yaptırmaktan doğduğu gibi, sosyal talebin ağır baskısı karşısında okulların ve hocaların kapasitelerinin aşılarak eğitimin kalitesinin düşürülmüş olmasından da doğar. Sosyal taleple insangücü ihtiyaçları veya ayrılabilir fonların dengeye kavuşabilmesi için şu yollar düşünülebilir.

— Sosyal talep baskı altına alınabilir veya yöneltilebilir. Bu ya cebren veya fedakâr nesiller yetiştirerek olur. Cebren baskı altına almayı bir tarafa bırakalım. Yöneltmek demek fedakâr nesiller yetiştirmek demektir. Kendi yüksek arzularından millî menfaat hesabına vazgeçmek; insanların veya grupların kendi kendilerini taydit edebilmesi, bir millî idealin korkmaz - yılmaz - bıkmaz takipçisi olarak nesiller yetiştirmek demektir. Bu ideal ne kadar geniş bir kitleyi ne kadar çok fedakârlığa sürükleyebilirse, o cemiyette denge o kadar kolay ve plânlanan azami kalkınma hızı o kadar çabuk sağlanır. Japon mucizesi denen mucize işte budur. Aynı tarihlerde kalkınma hamlelerine başladığımız Japon-

ya; toprağı bizimkinden geniş veya mümbit olduğu için, madenleri bizimkinden çeşitli veya bol olduğu için, insanları bizimkinden kuvvetli veya zeki olduğu için değil, milliyetçi millî menfaatler uğruna fedakârlık gösterebilecek faziletli nesiller yetiştirmiş olduğu için bizimle mukayese kabul etmez ölçüde gelişmiştir.

Hiç şüphesiz fedakârlık bir cemiyette önce aydınlardan beklenir ve beklenmelidir. Aydın olmaları bir şuura erişmiş olmaları için kâfi addedilmek icap eder. Diğer taraftan % 50 si okuma yazma bilmeyen millet zaten onlar hesabına yeter derecede fedakârlıkta bulunmuştur. Bu şuura sahip aydını yetiştirmek için eğitim millî olmak icap eder. Millî eğitimi kuracak olan da genç aydındır. İşte bu çarenin çıkmazlığı buradadır. Aydın milletvekili, aydın senatör, aydın öğretmen, aydın profesör, aydın mühendis, aydın doktor.. eğer fedakârlığı göze alamıyorsa ve bunlardan bugünün eğitim hizmetlerinin şurasında veya burasında görev almış olanlar ve sorumluluğu olanlar gelecek nesillerin aynı şekilde mill bir ideale bağlı fedakâr ve faziletli insan olarak yetişmesi için gerekli tedbirleri almak ve üzerlerine düşen görevleri yapmak husuunda gayret göstermiyorlarsa millet fasit dairenin içine düşmüş olur. Kalkınmak için sadece işçiden fedakârlık bugünkü zihniyeti değiştirip evvelâ parlâmentodan sonra her kademedeki hocadan sonra da diğer aydınlardan fedakârlık beklemeli ve fedakâr nesiller yetiştirecek bir millî ğitim kurulmalıdır.

— İkinci tedbir, insangücü ihtiyaçları bir veri olduğuna göre, hem sosyal talebi hem bu ihtiyacı karşılayacak kaynak ayırmaktır. Gelişmekte olan ülkelerde geç verim veren beşeri sermaye yatırımı, bu takdirde öncelik ve ağırlık kazanmış olur. Fakat gene de sosyal talebi tam karşılayacak kaynak bulunamaz. Ancak bulunabildiği ölçüde bu yatırım yapılabilir. Fakat yatırım yapılırken sosyal talep ön plâna daha ucuza daha çok çocuk okutma yolu kendiliğinden seçilmiş olur. Neticede yarı aydınlar ülkesi meydana gelir ve böylece sosyal talep de insangücü ihtiyaçları da bu politikanın kurbanı olur. Bizim memleketimizdeki durum bugün tamamen budur. Gerçekten sosyal talep yüksek öğretimin azamî derecede gerçekleşmesi istikametindedir. Buna kaynaklar yetmemiştir. İnsangücü ihtiyaçlarımız teknik ve meslekî personelin arttırılması yönündedir. Ayrılabilen kaynaklarla daha çok adam okutulabilmesi için sosyal bilim dallarında öğrenciler mümkün olduğu ölçüde massedilmiştir. Bu bilim dallarında dersane, sıra ve hoca yeterli olduğu halde diğerlerinde başka yatırımlar da gerekir ve öğrenci mahiyetl diğerine nazaran çok yüksektir. Sosyal talebi büyük ölçüde yansıtan liselerin çoğalması ve gün geçtikçe çoğalan mezunlarının üniversiteye dayanması mukadderdi. Bunlardan mevcut ve hattâ zorlanmış teknik ve mesleki öğretim kapasiiesini aşan asıl büyük kısmının bir kısmı diğerlerine kaydırılmış, buna rağmen açıkta daha onbinlerce öğrenci kalmıştır. Bu durumda memleket için çeşitli şekillerde tatminsizlikler doğmuştur ve doğacaktır.

— Topyekûn yüksek öğrenimin kalitesi düşmüştür. Özellikle sosyal bilim dallarında yapılan eğitim değil kitle öğretimidir yahut daha açık söyliyelim: Büyük ölçüde, belirli kitapları okuyup imtihana girmekten ve tek bir imtihanla sınıf geçmekten veya mezun olmaktan ibarettir.

— Yüksek ötrenime dahil olmak imtiyazını elde etmiş olanlar sadece bu imtiyazlı durumlarından dolayı mesutturlar. Yoksa kabiliyetinin ve arzusunun dışındaki dallarda öğretim kördüklerinden, onların da pek çoğu tatminsizlik içindedir.

— Her şeye rağmen yüksek öğrenime dahil eodilememiş yeni bir geniş kitle mevcuttur ve bunlarda tatminsizlik içindedir. Üstelik ebeveynleri de bu tatminsizliği paylaşmak zorundadırlar. Diğer grubun ebeveyni ise bunlara bakarak kendisini teselli edebilecektir.

Görülüyor ki eğitimin ta altından başlayarak plânlanmamış olması, sosyal talep - insangücü ihtiyaçları arasında denge kurulmamış olması, kurulması halinde ortaya çıkacak tatminsizliğe nazaran daha büyük bir tatminsizlik doğurmuştur. Üstelik eğitimin beşeri sermayeye bir ilâve olması vasfı da feda edilmiştir. Önceden belirlenmiş 15 - 15 kitabı okuyarak, çok kere derse hiç devam etmeden veya 50 dakika takrir vermekten başka bir mesuliyeti duyamıyan hocayı dinleyerek bir imtihanla sınıf geçen öğrenci hayata atıldığında müesseselerimizi düzeltemiyecek, geliştiremiyecek, kuramıyacaktır. Çünkü dönüşmeye, tartışmaya, araştırmaya, incelemeye, tahlile, sentez alıştırılmamış, kendi mevcut kabiliyetleri geliştirilmemiş, kendisine millî bir ideal, ahlâk aşılanmamıştır. Aydınları büyük çapta böyle yetiştiren bir ülkede meselâ sosyal sigortaları yabancıların kurup düzelmesi elbette kaçınılmaz ve elbette bu müesseseler benim millî şartlarıma ve bünyeme uygun olmaz. Meselâ emeğin nisbi maliyetini düşük tutmamız bir mecburiyette tasarrufu teşvik bir zaruretten benim sosyal sigortam aksi netice verecek tarzda finanse edilir, ivaz öder. Kısaca politikacının ne pahasına olursa olsun sosyal talebi karşılamaya çalışması, durgun suya atılan bir taşın yarattığı dalgalar gibi gittikçe genişleyen zararlar doğurmuştur ve doğurmaya devam edecektir. Diğer taraftan sosyal talebin her şeye rağmen tam olarak karşılanamıyacağı gerçeği sosyal talebi de katetmektir. Bu nun zararı da ayrıdır.

Sonuç :

1 — Eğitim millî olmalıdır. Fedakâr ve faziletli insan yetiştirmeyi ön plâna almalıdır. Öğretmek artık okulların işi değil, radyonun, gazetenin, televizyonun, kitapların.. işidir. Hocanın ve okulun işi eğitmek, millî terbiye ile fedakâr, faziletli, kabiliyetleri geliştirilmiş; araştırma, düşünme, inceleme, tahlil ve sentez yapmaya alıştırılmış insan yetiştirmektir. En alttan en üste kadar bütün okullar bu gayeye yönetilmelidir.

2 — Sosyal talep insangücü ihtiyaçlarımıza paralel hale getirilmeli, eğitimde her çeşit israf ve yarı aydın yetiştiren kalite düşüklüğü ortadan kaldırılmalıdır.

Eğitim reformu demek, bu iki gayeyi gerçekleştirecek kısa ve uzun vadeli tedbirler manzumesi demek olabilir.

ÖZÜR :

Geçen sayımızda, sayın Doç. Dr. Erol Güngör'ün «Ölenler ve Yaşayanlar» isimli yazısında, Hz. Ebubekir'in sözü, yanlışlıkla Hz. Ömer'e ait olarak çıkmıştır.

Düzeltir, sayın yazarından ve okuyucularımızdan özür dileriz.

Türk Tarihinin zaman yer ve Devlet sayısı bakımından sınırlandırılması

Bizde, denilebilir ki, tarihçisi başta olmak üzere aydınından sokaktaki adama kadar benimsenmiş umumî bir kanaat vardır: Türk Tarihi sınırsızdır, uçsuz bucaksızdır; bu bakımdan onu zaman, yer ve devlet sayısı yönlerinden sınırlandırmak mümkün değildir. Durum böyle olunca, tarihimizin yaşında, soyumuzun kurduğu devletlerin sayısında bir anlaşmaya varmak da, şüphesiz, mümkün olamaz. Gerçekten, bugün tarihimizin yaşında ve devletlerimizin sayısında tam manası ile bir açık arttırmaya girmiş durumdayız. Bilindiği üzere, devletin alım satımlarını 2490 sayılı «Arttırma, Eksiltme ve ihale Kanunu» düzenler, Bu kanuna göre, devlet, prensip olarak, alımlarında eksiltme usulünü, satımlarında ise arttırma usulünü uygular. Yalnız her önüne gelen bu arttırma ve eksiltmelere katılamaz. Arttırma ve eksiltmeler kanunun tesbit ettiği bir usule göre yapıldığı gibi kanunun aradığı şartları taşıyan isteklilerin önceden bir geçici teminat yatırmaları gerekir. Burada söz konusu yaptığımız açık arttırmanın ise önceden tesbit edilmiş bir usulü olmadığı gibi herhangi bir şart da ileriye sürülmemiştir, geçici teminat yatırmak gibi bir mecburiyet de yoktur. İsteyen istediği zamanda ve istediği şekilde tarihimizin yaşı ve devletlerimizin sayısı üzerinde arttırmaya girebilir; yeter ki dilinde kemik, kaleminde tutukluk bulunmasın! Şimdiki halde, tarihimizin yaşı konusunda yapılan açık artırma, on bin rakamı hatta sonsuzluk sözü ile en büyük parti liderimizin üstünde kalmış olup (1) bir tıp tarihçimiz de 104 rakamı ile devlet sayımızda rekor kırmış bulunmaktadır. (2)

Bu neden böyledir? Başkalarında olduğu gibi bizim tarihimiz niçin sınırlı değildir? Bu konuda acaba millet olarak bir övünme hastalığına mı tutulmuş durumdayız? Acaba Türk ırkının psikolojisinin temelinde ölçüsüzlük mü yatmaktadır?

Değerli bir tarihçimize göre, «Türk tarihinin en büyük hususiyetini coğrafî yaygınlık, hattâ, dağınıklık teşkil eder. Başka milletlerin tarihi muayyen ve değişmez bir bölge içinde tekevvun ederken, Turk Tarihi çeşitli iklimlerde gelişmeler göstermiştir. Doğulu ve Batılı milletlerde tek metropol fikri ve tek yurt coğrafyası mevcut olmasına karşılık, Türk Milletinin yurtları ve metropolleri vardır». (3)

Görülüyor ki, bu izah tarzına göre, Türk tarihi elbette ki baska herhangi bir milletin tarihi ile ölçüştürülemez. Çünkü Türk'ten başka herhangi bir milletin tarihi belli bir coğrafya parçasına çakı dığı halde. **Türk yayılmıştır; kendisini belli bir arazi parçasına hapsetmemiştir.** Böyle olunca onun tarihini de yer ve zaman itibarile sınırlamak elbette ki mümkün olamaz.

Bu görüş ilk bakışta doğrudur. Gerçekten, Türk asırlarca bir sel gibi taşmış, Asya ile Avrupa'nın tamamına, Afrika'nın orta ve kuzeyine yayılmıştır. Bu bakımdan onu yatağından dışarı çıkamamış başka herhangi bir milletin tarihi ile kıyaslamak, en azından, T ü r k t a r i h i n i n ö z e l d u r u m u n u görmezlikten gelmek olur. Öyle ise, bu kıtalara yayılmanın ilk sonucu, Türk'ü yer yönünden sınırlamanın mümkün olmıyacağıdır.

Türk'ü yer yönünden sınırlamak mümkün değilse onu zaman itibarile de kayıt altına almak mümkün olamaz: Bu kadar geniş bir alana yayılmak, bir kıtaya değil, hemen hemen üç kıtaya yayılmak öyle bir kaç bin yılın bile işi değildir; bu, insanlık tarihinin derinliklerine doğru giden, karanlıklara karışan bir muazzam olaydır.

Türk bu kadar büyük bir alanda başlangıcı bilinemiyen bir zamandan beri egemen olursa onu, kurduğu devletlerin sayısı bakımından da kayıt altına almak elbetteki mümkün olamaz: **Bu sınırsız zaman içinde bu sınırsız topraklarda elbette sayılarla anlatımda zorluk çekilecek kadar sayısı çok devlet kuracaktır.**

Fakat durum acaba gerçekten böyle midir? Meselemizi ilk bakıştan kurtarır gözlerimizi suyun derinliklerine doğru daldırmaya çalışırsak gene aynı neticelere, yukarıda kısaca belirtmeye çalıştığımız sonuçlara mı varırız? Bu soruya elimizden geldiği kadar doğru cevap verebilmek için işe önce gözlemden başlayalım ve sonra bu gözlemden elde ettiğimiz sonuçları bilim temellerine oturtmaya çalışalım.

T a r i h î T ü r k y a y ı l m a s ı n ı bir selin bir nehrin taşmasına benzettik. Bir selin, bir nehrin taşması, ovaları kaplaması ancak ve ancak onun bir yatağı olması ile mümkündür. Çünkü «taşmak» demek yataktan dışarı çıkmak demektir. Bu itibarla, sel veya nehir suyu yataktan dışarı çıkacak yani taşacak kadar fazla değilse taşma olayı da vukubulamaz. Sonra, taşan su yayıldığı toprak tarafından emilmek suretiyle ağır kayıplara uğramasına rağmen kalanı, normal olarak, yine yatağına geri dönecektir. Bu sebeple geri dönme yani çekilme fiilinin cereyan edebilmesi için de yine bir yatağa lüzum ve ihtiyaç vardır. Durum askerî birlikler için de böyle değil midir? Bir ordunun sefere çıkabilmesi için mutlaka bir üsse ihtiyaç vardır. Üssü olmayan bir ordu sefere çıkamaz. Çünkü askeri hareket sınırlıdır. Bir süre sonra birlik geri dönecektir. Üssü olmayan bir birlik nereye geri dönebilir? Şu hale göre tarihte yüzyıllarca görülen T ü r k Y a y ı l m a s ı da ancak bir yatakla, bir üsle mümkün olabilmiştir. Bu yatak, bu üs yurt'tur, vatan'dır. Bir nehir nasıl bir çok kollara ayrılarak ikinci dereceden yataklar meydana getirir, bir ana üsten tali üsler vücude getirilirse tıpkı öylece bir vatandan da yeni vatanlar meydana gelebilir. Türk tarihine bu vatan, vatanlar açısından baktığımızda gördüğümüz manzara şudur: Türk belli iki noktayı yatak, üs, vatan yaparak asırlar boyunca Çin'e, Hinde, İran'a, Arabistan'a, Kuzey ve orta Afrika'ya tekmil Avrupa'ya akmış,

yayılmıştır. Bu yataklardan, vatanlardan biri Orta Asya'ki biz bunu «Türk ili» olarak adlandırmaktayız, öbürü de Anadolu, Erzurum, Kars ve Diyarbakır yaylaları'ki biz onlara «Türkeli» demekteyizdir. Türk «Türk-ili»ni yatak, üs, vatan yaparak asırlarca Çin'e, Hind'e Sipirya'ya, güney Rusya üzerinden Avrupa'ya akmıştır. Bu akışta yalnız bir yerde XI. asrın ortalarına kadar duraklamıştır. Bu yer İran seddidir. Türk bütün zorlamalarına rağmen 1040'a kadar İran seddini yıkamamıştır. Nihayet 1040 yılında Dandanakan meydanı muharebesi ile bu engeli de aşıp Yakın Doğu'ya yayılmasını bilmiştir. Türk'ün bütün bu yayılmalarının, bütün bu taşmalarının sonucu şu olmuştur ki, Çin'e, Hind,e, Avrupa'ya gidenlerin büyük çoğunluğu bir daha yataklarına dönememişler, oralarda geçici bir efendilikten sonra başka yatakların sularına karışıp gitmişlerdir. Bunun bir istisnasını 1040 ile birlikte Yakın-Doğu'ya inen Türk Oğuzlar'da görüyoruz. Gerçi Türk Oğuzlar da Hind'e ve bilhassa Çin'e giden soydaşları gibi büyük çoklukla geri dönmemişlerdir, fakat bu geri dönmeyiş, başka yatakların sularına karışarak yok olup gitme sonucunu doğurmamış, tam tersine, başka yataklardan birinde üstünlük sağlamak suretiyle orasını ikinci bir Türk yatağı, **ikinci bir Türk yurdu** yapmışlardır. Bu yer yukarıda söylediğimiz üzere, **Türkeli**'dir. Burada şu noktayı da belirtelim ki, ikinci **Türk yatağı Türkeli** aslında ana bir yatak olmayıp bir koldur. Fakat Nizam-ul Mülk gibi farsların farslılık çabaları sonunda ana yatak ile kol arasındaki bağ kopmuş, sonradan da bir türlü bağlantı kurulamadığı için kol ana yatak durumuna girmiştir. Bu ikinci ana yatak da bilhassa Osmanoğulları sülâlesi zamanında Balkanlar üzerinden Viyana'ya kadar Orta Avrupa'ya, Büyük Sahra'ya kadar tekmil Kuzey Afrika'ya, Arabistan çöllerine taşmıştır. Taşma, yayılma 1071 temel alındığı takdirde tam altı asır sürmüş olup XVIII. asırdan itibaren önceleri yavaş, sonraları gittikçe hızlı bir şekilde ve ağır kayıplar vere vere yatağa doğru geri çekilmiştir.

Demek oluyor ki, **tarihi Türk yayılması** vatansızlığın bir neticesi olmak şöyle dursun, bunun tam tersine, vatan kavramanın doğurduğu tabiî bir olaydır. Başka milletlerin tarihinde bu olay ya hiç veya Türk'ün kadar açık, seçik ve göz kamaştırıcı bir şekilde görülmüyorsa, bunun tek sebebini **Türk'ün hayat dolu özünde**, cevherinde aramalıdır.

Türk tarihinin zaman bakımından sınırlanmıyacağı meselesine gelince, bu meseleyi aydınlığa kavuşturabilmek için, önce «Türk Tarihi» ile «Türk insanının yaşı»nın birbirine karıştırmakta olduğuna önemle işaret edelim. «Türk Tarihi» başkadır; «Türk insanının yaşı» başkadır. Bilindiği üzere, «tarih» yazı ile başlamıştır. Fakat her yazı tarih değildir. Bir yazılı belgenin tarih olabilmesi için bu yazılı belgenin örgütlü, bağımsız bir siyasî topluluğa ait olması gerekir. Şu hale göre, her yazılı belge tarih değildir. Sonra, tarihin yazı ile başladığı mücerret bir ifadedir. Bu demek değildir ki, tatbikatta her milletin tarihi aynı anda başlar. Tatbikatta, bir millet hakkında yukarıdaki şartları taşıyan en eski belgenin tarihi, o milletin tarihinin başlangıcını teşkil eder. O millet, bu tarih başlangıcına gelinceye kadar hayata gözlerini açtığı andan itibaren az veya uzun süren bir «oluş devri» geçirmiştir. O millet bu oluş devrinde dilini, hukukunu teşekkül ettirmiş, üzerinde yaşadığı topraklar uğrunda öle öle yani o toprakları kanı ile yuğura yuğura vatanlaştırmış, yurtlaştırmış, siyasî bağımsızlığını kazanmış, kısaca, başka topluluklardan ayrı bir topluluk halini almıştır. İşte bu andan itibaren oluş devri son bulmuş, tarihi devri başlamıştır. Bu hususu formül halinde belirtmek, gözler önünde canlandırmak istersek :

Oluş devri + tarihi devir = Bir milletin yaşı.

Formülünü elde ederiz. Bu ana formülden oluş devri ile tarihi devirleri kolaylıkla çıkarabiliriz :

Bir milletin yaşı — tarihi devir = oluş devri.

Bir milletin yaşı — oluş devri = tarihi devir.

Kanaatımızca, Türk tarihini zaman yönünden açık arttırmaya çıkararak ona on bin yıl, hatta sonsuzluk yaşını biçenler ve bunu bizde yaygın bir kanaat haline getirenler ilkin ve her şeyden önce oluş devri ile tarihi devri birbirinden ayırmamaktadırlar. İkinci olarak, bir millet, Türk milleti gibi, ne kadar eski olursa olsun yaşı mutlaka sınırlıdır. Çünkü insan bu yeryüzünde sınırlı bir yaşa sahiptir. Milletlerde insanlardan oluştuğuna göre ne kadar uzun bir yaşa sahip olursa olsun bu yaş mutlaka ve mutlaka sınırlı olacak yani bir noktadan itibaren başlayacaktır. Böyle bir düşünüş aklî, mantikî ve ilmîdir. Bunun dışında her iddia temelsiz bir övün-

[illegible] edeceğimiz üzere, T ü r k t a r i h i n i n t u t a r s ı z ö v ü n m e l e r e i h t i y a ç d u y m a y a c a k d e r e c e d e u z u n b i r y a ş ı v a r d ı r.

Türk insanının hayata doğuş meselesi bugün az çok aydınlığa kavuşturulmuştur. Altaylar'da yapılan kazılarda Pazırık yaylasında çıkarılan düz yüzlü, ak tenli, uzunca boylu iskelet Prof.B.Ögel tarafından «Oğuz tipi»nde T ü r k l e r i n i l k a t a s ı olarak kabul edilmiştir. (4) Bu iskeletin M. Ö. üçüncü bin yılına ait olduğu tahmin edildiğinden T ü r k ü n b e ş b i n y a ş ı n d a o l d u ğ u oldukça rahat, oldukça sağlam bir şekilde ileri sürülebilir. Hemen belirtelim ki bu beş bin yıllık yaş T ü r k l ü ğ e g u r u r v e r e c e k b i r yaştır. Çünki bu yer yuvarlağı üzerinde bu yaşı bugünlere gelmek suretiyle idrak edenlerin sayılı bir kaç milletten biri de Türk Milletidir.

Türk'ün bu beş bin yıllık yaşı oluş devri ve tarih devir olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çin kaynakları üzerinde yapılan araştırmalardan bugün elde ettiğimiz bilgilere göre oluş devri 2800 yıl kadar sürmüştür. Tanrı Kut Bagatır (Mete, Oğuz Han) ile birlikte, M. Ö. 212 (veya 209) yıllarında oluş devri son bulup tarihi devir başlar. Çünkü bu yıllardan itibaren yazılı Çin belgeleri artık açık ve seçik bir şekilde Türk devlet hayatından söz etmeye başlar, şu hale göre :

Oluş devri (2800 yıl) + tarihi devir (2200 yıl) = T ü r k'ü n, T ü r k milletinin yaşı (5000 yıl).

5000 — 2200 = **2800 (Türk'ün oluş devri**

5000 — 2800 = **2200 (Türk'ün tarihi devri)**

Türk, 2800 yıl içinde Altaylardan Kuzeye, Güney Sibirya'ya; güneye, Tanrı Dağları bölgesine; batıya, Aral gölüne ve Ural dağlarına; doğuya, Ordos bölgesine doğru genişlemiş olup bu bölgelerde oturan halkları daha ötelere doğru itmiş veya onları hakimiyeti altına almış ve devrin ikinci bin yılının ortalarına doğru da kuzey Çin'de yerli ve Moğal kavimleriyle birlikte Çin'linin oluşuna yardım etmiştir (5).

M. Ö. birinci binin son asırlarına doğru Türk; Orkun havzası, Altay ve Tanrı dağları bölgelerinde sağlam bir şekilde yurt tutmak, dilini ve törelerini mazbut bir hale getirmek suretiyle devlet kurmak için gerekli bütün şartları sağlar duruma girmiştir. Bu elverişli şartlar içinde artık devletini kurmak suretiyle oluş devrini tamamlayıp tarihî devrine geçebilirdi. Yalnız bunun için güçlü, demirden bir ele ihtiyacı vardı. O bu eli bağrından çıkardığı Bagatır adlı çocuğunda bulmuş, onun eliyle MÖ. 212 (veya 209) yıllarında devletini kurarak tarih sahnesine sağlam bir şekilde çıkmıştır.

Bugün yaşıyan devletlerin en eskilerinin, yaşlarının iki bin beş yüz yılı geçmediği, bu arada, çok uzun ve eski bir varlığı bulunan Çin'in bile asıl devletinin Han sülâlesi eliyle (6) tam Türk devletinin kurulduğu sıralarda kurulmuş bulunması, T ü r k t a r i h i n i n e s k i l i k y ö n ü n d e n d ü n y a n ı n s a y ı l ı t a r i h l e r i a r a s ı n d a y e r a l d ı ğ ı n ı bize açıkça gösterir.

Böylece, bugün «Türk tarihi» adı altında bilinmekte olan T ü r k'ü n umumî hayatını «T ü r k'ü n yaşı», «Türk'ün oluş devri» ve «Türk'ün tarihi devri» olmak üzere üçe ayırmak suretiyle yaygın kanaata açıklık getirmeye çalıştıktan sonra Türk'ün tarihte kurmuş olduğu devletlerin sayısı meselesini ele alabiliriz.

(Devam edecek)

DOKUZ IŞIK

BİR FİDAN DİKTİK
BÜYÜYÜP AĞAÇ OLACAK

YAPRAKLARI BÜYÜK PAR-
LAK

DALLARI SEMİZ
GÖLGESİNDE KURTLAR KUŞ
LAR

MEYVESİ ÇOCUKLAR OLA-
CAK

BİR FİDAN DİKTİK
BÜYÜYÜP AĞAÇ OLACAK

BİR FİDAN DİKTİK
BÜYÜSÜN...
ÇİÇEKLERİ AÇSIN GENÇ
GENÇ

GÜNEŞE GÜLSÜN
ALTINDA ÇOCUKLAR OYNA-
YACAK

BİR FİDAN DİKTİK
BÜYÜYÜP AĞAÇ OLACAK.

ŞERAFETTİN TOPERİ

HATIRLADIKLARIM II

Devlet Konser Salonunda, Türk musikîsinin en büyük üstatlarından Itrî adına 1971 Aralığında bir gece yapılması için «beyin kabinesi»nin Kültür Bakanı Talât Halman tavassutta bulunmuş ve programı hazırlama görevi muhterem üstad İsmail Baha Sürelsan'a verilmişti. Bu, bir gerçeğin; Türkiye'deki anarşinin ve sosyal bunalımın kaynağının, millî kültüre yabancılaşma temeline dayandığı gerçeğinin üst kademedeki yöneticilerde de kabul edilmeye başlandığını gösteriyordu. Bütün milliyetçi çevreler, kendi benliğimizi bulmaya yönelen bu ümit verici gelişmeyi var güçleriyle desdeklediler, alkışladılar. Mesleğinde gerçekten üstad olan İsmail Baha Bey, son derece mütevazî ve vakur bir insandır. Son yıllarda tamamen kendi kişisel gayretleriyle ve seçkin talebelerinin yardımıyla düzenlediği «Tatbikî Türk Musikîsi Konferansları» milliyetçi çevrelerde yankılar uyandırdı. İsmail Bey hemen bir ekip kurup Itrî gecesi için çalışmalara başladı.

Batı Müziğinin Türkiye'de şempanzeliğini yapan birkaç kişi şiddetle itiraz ettiler. Konser Salonunda Itrî gecesi yapmak, devrimlere, batılılaşmaya, kısacası bir milletin, bir bütün olarak şahsiyet değiştirme sürecine aykırı idi. Bunlar milletin şahsiyetini değiştirme sürecinin toplumumuzu bu kadar şiddetle sarstığının farkında değillerdi. Bir başka temel sebep de, yıllardan beri özel imkânlarla Devlet Konser Salonunda sefa sürenlerin, rakipsiz yıldız olanların, ayakları altındaki plit-

forma başkalarının, yani milletin gerçek değerlerinin ortak çıkacağı endişesi idi. Özellikle bu imtiyazların başında gelen Suna Kan Hanım, feveran etti. Her ne kadar hakettiği cevabı, bazı yazarlardan aldıysa da, bir süre sonra Itrî gecesinin yapılması bir yana Talât Halman'ın Bakanlığı da elinden gitti. **Bir Amerika'lı gazeteciye, Almaya'dan gelen işçi çocuklarının sadece Almanca konuşmalarını memleketimiz için ümit verici bir olay olarak müjdeleyen Sayın Nihat Erim, Kültür Bakanlığını kaldırdı.** Türk çocuklarının sadece Almanca konuşmalarından sevinç duyan bir Başbakan elbette onların sadece batı müziği zevki ile yetişmelerini isteyecekti.

Suna Kan'ın başarılı bir batı müziği icraatçısı olduğu şüphe götürmez. Batı ülkelerinde aynı işi yapan onbinlerce kemancıdan biri. Ben kendisini, sonuncusu İngiltere'de olmak üzere birkaç defa dinlemişimdir. 1971 baharında Londra'daki Türk Elçiliği kanalıyla Türklerin bulunduğu mahfillerde hararetle bir el ilânı dağıtılıyor. Suna Kan'ın Kraliçe Elizabet salonunda bir resital vereceği bildiriliyordu. Türkiye'den bir sanat temsilcisi geliyor gidip görelim alkışlayalım diye düşündük. Salona gittiğimiz zaman bizim gibi düşünenlerin hiç de az olmadığını gördük. Elçiliğin bütün mensupları başta olmak üzere pekçok Türk gelmişti. Fakat bukadar çok Türk'ün gelmesi pek doğru değil diye düşündüm. Çünkü biletlerin çoğunu bizimkiler alırsa İngilizlerden giren az olacaktı. Oysa programı Türklerden çok İngiliz'lerin dilnemesi önemliydi.

İçeri girdiğimiz zaman şaşırıp kaldım. **Aşağı yukarı beşyüz kişilik salonun dörtte biri tamamen boş idi. Geri kalan üçün, ikisi Türk, biri de İngiliz.** Yani İngilizlerin sayısı aşağı yukarı yüz kişi kadar. Türkler çok geldiği için İngilizlerin gelmediğini düşünmek mümkün değildi, çünkü salonda yüz-yüzelli kişilik daha boş yer vardı.

Suna Kan çaldı biz alkışladık. Türkiye.deki halkın beynini yıkayan yayın organlarında «falan saantkâr, Avrupa'nın filân şehrindeki, falan konser salonunda çok başarılı ve muhteşem bir konesr verdi, bilmem hangi milet şöyle alkışladı» **«manşetinin ardındaki balon o gün gözümüzde, söndü.** Avrupa'lının, sizin sanatçınızı hiç de tanımadığı ortaya çıktı. Niye aldırsın ki? Kendi memleketinde tavşan kuyruğunu sallasa öyle birkaç sanatçıya birden çarpar. Avrupalı kendi müziğini dinlemek istiyorsa onu en iyi icra eden zaten kendisindedir. O kültürün dışında bir başka insanın Avrupa müziğini icra etmesini dinlemek Avrupalı için insan taklidi yapan bir şempanze seyretmek zevkinden başka birşey ifade etmiyecektir.

Aradan altı ay geçti. Londra'daki Milletlerarası Çağdaş Sanat Enstitüsü bir «İslam Festivali» düzenledi. Kasım 1971. Festivali düzenleyen **Paul Keeler. Doğu kültürünün özellik-**

le İslâm postasındaki milletlerin kültürünün batıya tanıtılmasının, batılının bu kültürleri büyüklük kompleksinden kurtularak benimsemesinin ve doğu - batı kültürleri arasına inşa edilecek köprünün insanlığın geleceği bakımından taşıdığı önemin savunuculuğunu yapan bir kişi. Festival üç ana programdan ibaret. Birincisi İslâm mimarî ve süsleme sanatlarına ait bir sergi. İkincisi her akşam bir konferans. Üçüncüsü ise sema âyini. Diğerlerini biryana bırakıp ben size bu üçüncüsünü anlatacağım.

Yukarıda ismini verdiğim enstitü ile Türkiye Bakanlığı arasındaki, yazışma sonucu Bakanlık Türkiye'den kırk kişilik bir sema ve saz heyeti gönderiyor. Semazenler Konya halkından mevlevîler. Sazendeler ise İstanbul ve Ankara radyosunu nsanatçıları. Londra'ya gelip Türk'lerin işlettiği bir otele indiler. Bütün masrafları kendilerini davet eden enstitüye ait. Ayrıca herbiri için, yanılmıyorsam günlük altı sterlin kadar cep harçlığı veriyorlardı.

Milletlerarası Çağdaş Sanat Enstitüsünün şehrin merkezindeki büyük salonu iki hafta süreyle hınca hınç doldu. Ayakta yer bulmak dahi mümkün değildi. Programın başında Paul Keeler her gece bir açış konuşması yapıyor **sonra dev bir sükût içinde Kâni Karaca Itrî'nin Nâtını okuyordu.** Ve sonra âyin. Her gece âyin bitikten sonra salonun kapısına lüks otomobiller geliyor ve mevlevî heyetini adeta kapışırcasına zengin İngiliz evlerine götürüp özel programlar yaptırıyorlar, izzet ve ikramda bulunuyorlardı.

Bu arada Türkler nerede diyeceksiniz. Elçilik yetkililerinden birtek kişi ne hoş geliniz dedi, ne de âyini seyretmeye geldi. Oysa senfoni orkestrası oraya gitseydi bütün elçilik işi gücü bırakır hizmete koşardı. Mevlevî heyeti Türkiye'den geilrken, programdan önce dağıtılsın ve çeşitli yerlere asılsın diye Turizm Bakanlığı kendilerine bir tomar büyük boy mevlevîlikle ilgili afişler vermişti. Kaldıkları otelden, elçilik yetkililerine defalarca telefon ettikleri halde kimse gelipde bu resimleri almadı. İklim değişikliği yüzünden heyetten iki - üç kişi üşütüp hasta oldular. Kâni Karaca Beyin sesi kısıldı. Kimse çıkıp da «doktor istermisiniz, bizim yapabileceğimiz birşey var mı?» demedi.

Diğer Türkler'e gelince; «Modern Türkiye'yi halâ mı bu sarıklı kavuklularla (sikkeyi kastediyorlar) batıya tanıtacağız» diyerek gelip programı seyretmediler. Mevlevîlerin Londra'daki varlıklarından utananlar oldu. Özel bir dikkatle bu konudan bahsetmediler.

Programın başından sonuna kadar hergün gelen İngilizler tanıdım. Giriş ücreti çok pahalı olmasına rağmen geldiler. Bilhassa İngiliz mevlevîleri bizimkilerin etrafında pervaneye dönmüştü. Son gün dediler ki; «buyurun salonumuza gelin, sizin saz heyeti çalsın bizim semazenlerimiz de sema yapsın.» İngilizler sema yapmasını ney üflemesini kudüm vurmaını öğrenmiş olmakla beraber, tanbur çalanları, rebap çalanları, kanun çalanları yok. Radyomuzun usta anatçılarının icraatında sema yapmak ve banta kaydederek istifade etmek istiyorlardı.

Ben de gitmek imkânını buldum. İngilizler Türk heyetini taksilerle otelden aldılar. Londra'nın doğusunda Barnos Court istastonuna yakın üç katlı büyük bir binaya getirdiler. Burası tamamen İngiliz mevlevîlerin, mevlevîlikle ilgili faliyetlerine tahsis edilmiş. En üst katta basketbol sahası büyüklüğünde sema yaptıkları kocaman bir salon. Salonun bir ucunda saz heyeti için bir platform yapılmış, diğer ucunda seksen-yüz kişinin oturabileceği kadar sandalye dizilmiş. Plâtformun yanında bir düzine teyp, önünde bir düzine mikrofon ve bunları idare eden iki teknisyen.

Sazendelerimiz yerlerini aldılar, semazelnerimiz de seyretmek için sandalyelere oturdular. Biraz sonra otuzbeş - kırk kişi kadar İngiliz esmazen salona girdi. Postişîn'leri, semazenbaşı'ları herkez tamam. Ayaktaki pabucdan baştaki sikkeye kadar bütün kıyafetleri Türkiye'den özel olarak getirilmiş. Ayin başladı. Ve beyaz tennûrler içinde dönen aşk insanları...

Bunlar Mevlâna'nın

Gel gel; ne olursan ol, yine gel,
Kâfir, putperest, mecûsi olsan da,
yine gel,
Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı
değildir.
Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da
yine gel..

davetine uyarlar...

Sema bitti. Semazenbaşı Postnişîn'in huzurunda Türkçe dua ediyor. Ve Türkçeyi bilmiyoı semezanbaşı. **Gözlerimde beyaz pervaneler ve kulaklarımda o dua..**

BAŞBUĞ

HAYRANIN, YER GÖK VE BÜTÜN İNSANLIK!
YETMEZ SANA RÜTBE SALTANAT, HAKANLIK!
LÂKİN YAZACAK ŞAİRİ NERDEN BULALIM!
HER DAVRANIŞIN, BİR KONUDAN DESTANLIK!

ARİF NİHAT ASYA

MİLLÎ TASARRUFLARIN YATIRIMA DÖNÜŞMESİ III

ÖZET VE SONUÇ :

Millî tasarrufları yatırımlara dönüştürmek açısından ekonomimizin içinde bulunduğu sakıncalı durumu açıklamış bulunuyoruz. Buna rağmen Türkiye ekonomisinin sanayileştirilmesi meselesi ne zaman bir tartışma konusu olsa derhal şu slogan bütün garnitürleriyle ortaya sürülmektedir :

«Bu memlekette herşeyi yapmaya kalkışmayalım»

Bu memlekette herşeyi yapmaya kalkışmayalım diyenlerin, nelerin yapılması gerektiğini de açıklamaları lâzımdır. İddiaya sahip çıkan çevreler, millî tasarrufların millî kaynaklara dayanarak yatırıma nasıl dönüşüleceğini ispatlayamadıkları halde, sıkıştırıldıkları zaman, domates salçası, şeftali reçeli ihracatından el deymemiş turistik hazinelerin değerlendirilmesinden rahatlıkla söz edebilmektedir.

Oysa elli yıllık çabadan sonra bile Türkiye, Avrupa milletler topluluğunun en geri kalmış bir üyesi olmak sıfatını üzerinden atamamıştır.

Bunun sebebi Türkiye'de her şeyi yapmağa kalkışmış olmak değildir. Yeterince domates salçası yahut şeftali reçeli satamamış olmak da değildir.

El deymemiş turistik hazinelerden yararlanamamış olmak da değildir.

Bunun sebebi, artık herkesin bilmesi ve anlaması lâzımdır ki, batı ekonomisini ve onun üretim düzenini tepeden tırnağa değiştirmiş olan endüstri merhalelerinin bizim ülkemizde gerçekleşmemiş olmasıdır.

Yani açıkçası, bir endüstri inkılâbının eksikliğinden meydana gelen boşlukları doldurabilecek bir başka alternatif mevcut değildir.

Bu görüş ve inancın ışığı altında buraya kadar olan açıklamaları şöylece özetlemek mümkündür :

— Millî ekonomimiz, bugünkü haliyle, millî tasarrufları millî kaynaklara dayanarak, yatırıma dönüştürmek imkânından yoksun bulunmaktadır.

— Bu durum bir yandan yatırımların gerçekleşmesini ancak dış kaynakların yardım ve katkısına bağlı tutarken, diğer yandan bu yardımların sınırlı olmasından ötürü cemiyetin kalkınmasına istenen hızın verilmesini engellemektedir.

— Türkiye'nin üretim aracı ve yatırım malı ihtiyacı, geometrik biçimde büyümekte ve genişlemektedir. Bu ihtiyacın bütün sakıncalardan uzak şartlar altında güvenle karşılanabilmesinin biricik yolu, millî sanayiî bu ihtiyaca cevap verebilecek bir gelişme seviyesine çıkarmaktır.

— Karma ekonomi esaslarına rağmen ananevi ekonomi politikamızın yarım yüzyıldanberi süre gelen uygulamaları, sanayiimize, memleketin yatırım malı ve üretim aracı ihtiyacını karşılama güç ve kabiliyetini kazandıramamıştır. Oysa yarım yüzyıl, günümüzün ileri kabul edilen sanayii ülkelerinin geçen asırda iptidaî bir tarım ekonomisinden modern bir sanayi ekonomisine geçmeleri için yetmiş ve artmıştır bile.

— Türkiye'nin yatırım malı sanayiinin kurulamamış olması, alelâde tesadüflerle izah edilemez. Bunun sebebi batıda geçen yüzyıllarda meydana gelmiş olan endüstri inkılâbının dünyanın sosyo-ekonomik şartlarını tamamen değiştirmiş olması ve hattâ bu arada kendi doğuş şartlarını da ortadan kaldırmış bulunmasıdır.

— İçinde bulunduğumuz çağın şartları artık geri kalmış ekonomilerin, geçen yüzyıllarda uygulanmış olan metotlarla sanayileşmesine imkân vermemektedir.

Bu sebeple yatırım malları sanayilerini kurmağa yönelecek sanayileşme halmesini mutlaka devlet eliyle organize edilmeleri kaçınılmaz bir mecburiyettir.

— Memleketimizde her türlü sanayi meseleleri aynı pota içinde çözümlenmeğe çalışılmaktadır. Bir Ağır Sanayi Bakanlığı kurularak ağır sanayi'e ve yatırım malı sanayiine ait temel dâvalara sahip çıkması ananevî sanayi politikamızda ileri bir zihniyet değişikliğinin ifadsi olacaktır.

İKİ KİTAP HAKKINDA

HASAN ORALTAY

Hangi sahada olursa olsun, kitabın çok büyük ehemmiyete haiz olduğu belli gerçeklerden. Bu durumu herkesten fazla takdir edenlerden, merhum Ord. Prof. Z. V. Toğan «Türkistan-Doğu Türk Elleri'nin» bütün meseleleriyle ilgilenenlere bilgi bakımından ve Rus ile Çin'in kasdî olarak tahrip ettiği hakikatleri aydınlatmak için «Türkistan-Doğu Türk Elleri Kültür Birliği» unvanı altında bir seri kitap neşrettirme teşebbüsüne girişmişti. Bunun için de, 124 konu tespit ederek 1968 senesinde Münih'de son görüştüğümüzde onların Türkçe ve İngilizce listesini yaptırmıştı. Bu kitaplar Türkçe ve bazıları da İngilizce çıkacaktı. Ne yazık ki, merhumun ömrü vefa etmedi. Merhumun adı geçen teşebbüsü ile hazırlatmış olduğu liste hakkında ileride durmak üzere, Ord. Prof. Z. V. Toğan'ın listesine alarak neşrettirmeyi düşündüğü konulardan ikisi hakkında çıkmış olan aşağıdaki iki kitap hususunda durmak istiyoruz.

Bunların biri, «Rusya'da Pan-Türkizm ve Müslümanlık» adındaki Serge A. Zenkovsky'in kitabı. Bu kitap, 1971 senesinde Prof. Dr. İzzet Kantemir tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Kitabın yazarının anti-komünist olmasına rağmen, Rusluk damarı kuvvetli olduğu, vakaları anlatışından hemen belli olmakta. Yazar bir çok meseleleri işte bu sebeple hakikatlere aykırı anlatmıştır. Bunu ispatlamak için adı geçen kitaptan pek çok misaller göstermek mümkündür. Fakat, buna lüzum görmüyoruz. Ancak, kitabın Türkçeye tercüme edilirken, hiç olmazsa, Türk Müslüman isimlerinin aslına uygun olarak yazılmasına dikkat etmek sayın Kantemir'in ödevi sayılırdı demekten kendimizi alamıyoruz.

Çünkü, kitabın Türkçe tercümesinde, esir Türklerin herkezce belli Türk Müslüman adı taşıyan liderlerinin ismi Rusça yazıldığı gibi, Alj Şir Nevaî ile Ahmet Yesevin ismi de «Navoi ve Jessevi) olarak yazılmış. Özet olarak belirtmek gerekir ki, adı geçen kitap hakikatlere uygun olarak Türk Müslüman görüşüne göre yazılmış sayılmaz. Fakat, her şeye rağmen mevzubahis kitabın faydasız olmadığı da muhakkak.

«Türkistan Dramı» denilen kitabın dramı

H. Ali Çakar tarafında yazılan ve Prof. Osman Turan'ın önsözüyle takdim edilen kitabın dış kapak kompozisyonu ile adı ilgi çekici. Fakat ne yazık ki, 509 sahifelik **«Türkistan Dramı»** denilen kitabı okuyunca, meselenin iç yüzünü bilenlerin sükûtü hayale uğraması elde değil. Çünkü, kitapda hayâl mahsulü olan, hakikatlere tamamiyle aykırı pek çok uydurmalar mevcuttur. Oysa, gönül arzu ederkj sayın yazar, bir az tetkik etmek zahmetine katlanarak kitabın hakikatlere uygun olarak yazmış olsun. Anlaşıldığına göre, H. Ali Çakar Bey'e kim verdi ise yanlış bilgi vermiş. Yazarı yanıltmış. Çünkü adı geçen kitapdaki uydurmaları saymaya kalkarsak, kitabın 509 sahifesine teker teker durmak icabediyor. Bunu ezbere değil, canlı şahitleri henüz aramızda yaşamakta olan vaka kahramanları ve Türkiye'li, Türkistan'lı, Amerikalı, İngiliz, hatta şimdi Türkistan'da yaşayan komünist müelliflerin eserleriyle ispatlamak mümkündür. Bu hususta elimizde yeteri kadar döküman mevcuttur. Buna rağmen, biz şimdilik buna lüzum göımüyoruz. Tek bir kaç hususu belirtmekle yetineceğiz.

«Türkistan Dramı» adındaki kitapta yazılanları bir tarafa bırakarak, onda basılan fotoğraflara bakmak bile, kitabın ne kadar uydurmalarla dolu olduğunu yeterli derecede İspatlıyor. Meselâ kitapda, filmlerden alınan fotoğraflar basılmıştır. Bunların bazıları Türkistan'lı olmadığı halde **«Türkistan'lı»** denilerek takdim edilmiş. Misal için 202, 242, 319, 507 nci sahifelerdeki fotoğraflar tetkik edilebilir.

Bununla beraber kitapta bazı kimseler çok yükseltilmiş. Onlara hiç kimse duymamış ve hiç asılı esası olmayan ünvan takılmış. Evet, Doğu Türkistan Çin sömürgesidir. Doğu Türkistan'da akıla hayale gelmiyecek işkenceler yapılmıştır. Yapılmaktaır. Bunu, sadece Komünist olan Çinliler yapmış değil. **«Milliyetçi Çin»** denilen Çin de yapmıştır. Oysa adı geçen kitapta **«milliyetçi»** denilen Çinliler Türkistan'lıların müttefiki gibi gösterilmek istenmiş. İşte, bu meselenin, sayın yazarı bir az düşündürmesi gerekirdi.

Burada belirtilmesi gereken ikinci husus da, Doğu Türkistan'ın her bakımdan tecrit edilmiş olduğu. Doğu Türkistan'da olup bitenler hakkında hür dünyaya fazla bilgi çıkmasının hakikaten zor olduğu. Fakat, buna rağmen Doğu Türkistan ay'da değil dünyamızdadır. Onun için, Doğu Türkistan hakkında yazan, Doğu Türkistan'a giderek tetkiklerde bulunan yabancı yazar ve bilginler de mevcuttur.

Meselâ, A. B. D. nin Kolombiya Üniversitesinin profesörlerinden aynı zamanda, «Komünist Çin Tetkik Enstitüsünün Başkanı» olan Prof. Barnett, 1947 den 1949 sonuna kadar Çin'de kalmıştır. Aynı zat 1948 senesinin Eylül ayında Doğu Türkistan'ı ziyaret etmiştir. Prof. Barnett'in «Komünistlerin işgali arifesinde Çin» denilen kitabının 236 ncı sahifesinden 281 nci sahifesine kadar «Doğu Türkistan hakkında» denilen başlıkla belirttiğine göre, yazar, Osman Batur ile bizzat görüşmüştür. Bununla ilgili olarak Prof. Barnett etraflıca bilgi vermekte. O sıradaki ve daha sonraki, Doğu Türkistan'daki durum üzerinde durmakta. Fakat, Prof. Barnett'in kitabında, «Türkistan Dramı» denilen kitapda anlatılanların hiç birinden söz edilmiyor. Yani, «Türkistan Dramı» adındaki kitabda göklere çıkarılan zatın isminden dahi bahsedilmiyor. Prof. Barnett'in kitabında, Doğu Türkistan'ın istiklâli için mücadele edenler olarak, Osman Batur, Canımhan, Alibeg, Hakim, Mesud Sabri, Salis Emireoğlu, (Doğu Türkistan hükümetinin genel sekreteri),

Mehmet Emin Buğra, Abbas Batur, General Delilhan Sugurbayoğlu (1949 da öldürülmüştür), ve İsa Yusuf Alptekin'den bahsedilmekte. Adı geçen kitabda, Doğu Türkistan'da 1948 senesindeki vaziyet izah edilerek **«İle hareketi», «Şarkî Türkistan Cumhuriyeti»** hakkında hayli ilgi çekici bilgiler verilmiştir.

«Türkistan Dramı» denilen kitapda yazılanların, hayal mahsulü olduğunu, komünist yazarların eserlerinden de anlamak mümkündür. Çünkü, komünistler kendilerine karşı mücadele etmiş olan milliyetçilere her bahaneyle saldırmaktalar. Meselâ, Doğu Türkistan meseleleri hakkında azıcık bilgisi olan herkesin bildiği General Zunun Taypov, 1972 senesinde **«Hatıralar»**ını neşretti. Onun hatıratında da «Türkistan Dramı» adındaki kitapda yaratılan kahramanın adına rastlanmıyor. Şayet, vaziyet hakikaten, «Türkistan Dramı» denilen kitapda bahsedildiği gibi ise, General Zunun Taypov'ın «Hatırat»ın'da, Osman Batur, Canımhan, Alibeg Hakim, Salis Emiroğlu, Takiman ve Altınbek (Kumul valisi)in yanında onun da isminden bahsedilmiş olurdu. Çünkü, General Zunun Taypov, «Hatırat»ında yukarıda adı geçen şahısları, «Amerika'lıların uşağı», «Pan Türkçüler» gibi ithamlarla suçlanmakta.

Hülâsa olarak şunu tekrar etmek icabediyor ki, «Türkistan Dramı» adındaki kitap bir çok uydurmalarla doludur. Bu ise, yazarın Türkistan hakkında bilgi sahibi olmadığını da ispatlıyor. Bununla beraber bu, sayın yazarın Doğu Türkistan hakkında hiç bir eser tetkik etmeden kulaktan dolma bilgilere dayanarak kitap yazdığını anlatıyor. Şayet öyle olmamış olsaydı, iki hanım ve bir çocuk dahil hepsi «yedi kişiyle» Türkistan'dan çıkmış olan bir kimseyi, Türkistan'da hiç duyulmayan ünvanlarla taltif etmemiş olurdu.

Üzüntüyle belirtmek gerekir ki, «Türkistan Dramı» adındaki kitapda, uydurmalara yer verildiği gibi, her hangi bir ülkü de telkin edilmemiştir. Meselâ, «Türkistan Dramı» adındaki kitapda, hikaye edilen Türkistan'lıların ne için, kime karşı mücadele ettiği açık olarak belirtilmemiştir. Bu durum bize, «Türkistan Dramı» adındaki kitabın, şansasyon yaratarak para kazanmak maksadiyle çıkarıldığı intibaını veriyor. Keşke, Türkistan ismi bu maksada kullanılmamış olsaydı.

BOZKURT	DEVLET	OCAK
Ülkümüzün Dergisi	Olayları, Milliyetçi açıdan değerlendiren, haftalık gazete.	Üç aylık araştırma ve inceleme dergisi 5. sayısı çıktı.
P.K. 151 Bakanlıklar Ankara	P.K. 284 Bakanlıklar Ankara	P.K. 262 Bakanlıklar Ankara

SURİYE TÜRKLERİ

I

Güney komşumuz olan Suriye'de bu gün 300 bin kadar Türk yaşamaktadır. Suriye Türkleri'nin yerleşik hayata geçişleri bir hayli eski olmasına rağmen, umumiyetle mensubu oldukları tarihi Türkmen boy ve oymaklarının adını halen taşıdıkları ve ananevi yapılarını muhafaza ettikleri için; bulundukları bölgelerde, yine «Türkmen» adı ile bilinmektedirler. Dolayısiyle toplu halde Suriye'nin kuzeyinde meskûn bulunan ve safiyetleri bozulmamış olan bu Türk topluluklarını, yazımızda Türkmen adıyla zikredeceğiz.

23 Mayıs 1040 da Selçuklular'ın Dandanakan zaferinden sonra Oğuz-İli veya diğer adı ile Türkmen-İli, dalgalar halinde yurt tutmak üzere Ön-Asya'ya intikâl ederken, bir çok Türkmen boy ve oymakları, 1063 yılından itibaren Suriye'ye girerek kendi hayat şartlarına uyabilecek bölgeleri vatan edinmişlerdi. Suriye'deki ilk Türkmen yerleşmesinin Halep ve Lazkiye şehirleri ile bunların kuzeyindeki bölgede olduğu anlaşılıyor. Daha sonra Türkmen iskânı Akdeniz sahili tarafında, Lazkiye'den güneyde Trabluşşam'a doğru ve iç kısımda da Âsi Irmağı vadisi boyunca Hama, Hums ve Şam istikametinde gelişmişti. Anadolu Selçuklu Sultanı Kutalmış oğlu Süleyman (1077-1086), Çukurova, Maraş, Gaziantep, Antakya bölgeleri ile birlikte Halep-Lazkiye hattının kuzeyinde kalan bölgeleri Ermeni ve Bizanslılar'dan fethederken; Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş (1078-1095), Sina Yarımadası'na kadar uzanan Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin'i Fatımîler'den almışlardı. Suriye Selçuklu Devleti'nin zaafa uğramasından sonra kuzeyde Haleb bölgesinde Musul Atabegler'i; güneydeki Şam bölgesinde ise Börüler veya Tuğ-Tiginliler adındaki Şam Atabegler'i hakim oldular. Bu devrede Haleb bölgesine Oğuz boylarından Yıvalar'a mensub Yaruklu Türkmenler'i, kendilerinden önce buraya gelerek yurt tutan Türkmenler gibi, dirlik sahibi oludlar. Musul Atabegi İmadeddin Zengi'nin oğlu Nureddin Mahmud Zengi (1146-1174), 1154 yılında Şam Atabeğliği'ne son vererek; böylelikle bütün Suriye'yi Musul Atabeğliği'ne bağlamış oldu. Daha sonra kumandanlarından Selâhaddin Eyyubî vasıtasıyla, 1171 yılında Mısır Fatımî Devleti'ni de ortadan kaldırarak; kudretinin en yüksek derecesine eriştı. Daha sonraları Atabeg Devletine, Selâhaddin Eyyubî'nin kurduğu

Eyyubîler Devleti (1183 - 1250), ona da Türk Memlûk Sultanlığı (1250 - 1517) halef olmuştur.

1243 yılında Anadolu Selçuklu ordusu, Kösedağ Muhaberesi'nde Moğollar'a mağlup olunca Anadolu'daki nizam bozulmuş dolayısiyle bazı Türkmen boyları, Anadolu'dan ayrılarak Memlûk Sultanlığı'na bağlı olan Suriye'ye göçmüşlerdir. Sultan Baybars (1260 - 1277) zamanında 40 bin çadırlık büyük bir Türkmen topluluğu Haleb bölgesine gelerek yerleşmişlerdi. Bunların kışlığı Kuzey Suriye, yaylakları ise Maraş, Uzun yayla ve Sivas'a kadar uzanmaktaydı. Böylelikle XIII. Yüzyılın ikinci yarısında bilhassa Suriye'nin kuzeyi tam manasıyla Türkmen yurdu haline gelmişti. Bunlar Türkmen-İli'nin tarihi yapısına uygun şekilde Bozok ve Üçok teşkilâtını da muhafaza etmekteydiler. Bozoklar, Amik Ovası'ndan itibaren doğuya doğru Haleb bölgesinde ve buradan da Âsi Irmağı vadisi boyunca Şam bölgesine kadar yaygındılar. Bozoklu Türkmenler içinde en mühimleri Bayat, Afşar, Beğdili ve Döğer boyuna mensub olan oymaklar yer almaktaydı. Üçoklar ise Amik Ovası'ndan güneye doğru, Lazkiye ve Trablusşam istikametinde Ensariye Dağları'nın batısında meskûn idiler. Bunların en meşhurları Yüreğir, Yıva, Kınık, Bayındır, Salur ve Eymür boylarına bağlı oymaklardı. Kaynaklarda Suriye'nin kuzeyinde oturan Türkmenler'e «Haleb'li Türkmenleri», güneyinde oturanlarına ise «Şam'lı Türkmenleri» denmektedir. XIV. yüzyılda varlıklarını gösteren Dulkadırlı Türkmenleri, kuzey Suriye'de oturan Bayatlar'la, Akkayunlular, Bayındır boyuyla, Karakoyunlular, Yıva boyuyla, Ramazanoğulları, Yüreğir boyu ile doğrudan doğruya alâkalıdırlar. Bundan başka Köpekli, Gündüzlü ve Kut-Beğliler, Afşar boyuna, İnallular, Beğdili boyuna, Bozcalılar, Pehlivanlılar ve Reyhanlılar, Bayat boyuna bağlı Halebli Türkmenleri'nden idiler. 1402 yılında Ankara muharebesini kazanan Timur, Anadolu'dan ayrılırken, 1243 yılından sonra Anadolu'ya yerleşen Kara Tatarlar'ı Türkistan'a geri götürünce, Halebli Türkmenleri yurtlarını muhafaza ettikleri halde, güney Suriye'de oturan Şam Bayadı başta olmak üzere Şamlı Türkmenleri, umumiyetle kuzeye ve iç Anadolu'ya tekrar dönmüşlerdi. XV. yüzyılda Yıva boyuna bağlı oymaklar ile Akça-Koyunlu ve Ağçalı Türkmenleri'ni artık kuzey Suriye veya Anadolu'da görmekteyiz. XV. yüzyılın sonu ve XVI. yüzyılın başlarında Haleb'li Türkmenleri arasında Boz-Ulus bakiyesi Harbendelü, Acurlu, Bahadırlu, Hacılu, Karkın, Kızık, Peçenek, Kınık, Döğer boy ve oymaklarına bağlı unsurlar da bulunmaktaydı.

XVII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu bölümünde, Celâli hareketlerinin gelişmeğe başlaması üzerine, bir çok köy ve kasabalar, harabe haline gelmişti. Aynı şekilde Haleb'in kuzeyindeki Azez, Bab ve Münbiç'e bağlı bazı köyler ile Urfa vilâyetinin güneyindeki Harran ve Culab Havzası ile Fırat Irmağı'na dökülen Belih Irmağı boyu ve Fırat boyundaki Balis ve Rakka bölgeleri yer yer bu tahribattan zarar görmüştür. Bu bölgedeki Celâlilerin en büyüğü 1603 - 1607 yılları arasında Antep ile Haleb arasındaki havaliye hükmeden Canpolatoğlu'dur. Bilahare üzerine ordu gönderilerek bertaraf edilmiştir. XVII. asrın ortalarında Arabistan'ın Necid bölgesinden gelen Şammar Arab aşireti, Suriye çölüne hakim olduktan sonra, kuzey Suriye'deki Türkmen köylerine de baskınlarda bulunarak tahribat yapmağa başladılar. Şammar aşiretini takiben 20 sene sonra diğer bir Arab aşîreti

olan Anezeler, bu bölgeye geldiler. Şammar aşîreti, Anezeler'in baskısına dayanamayarak Fırat Irmağı'nın doğu tarafına geçtiler. Şammarlar'ın yerine hakim olan Aneze aşîreti ise Haleb'e kadar bütün Suriye Çölü'nü hakimiyetleri altına aldılar. Önce Şammar sonra da Aneze aşîretlerinin bu yerleşme hareketleri her şeye rağmen Türkmenler'in iskân sahasına nüfuz etme kudretini gösterememiştir. Ancak Haleb hattının kuzeyinde kalan Azez, Bab, münbiç ve Harran'a bağlı birçok Türkmen köyü ile bilhassa Fırat boyundaki Balis bölgesi, Urfa'nın güneyindeki Culab Havzası ve Fırat'a dökülen Belih Irmağı boyundaki Türkmen köyleri yer yer bu mücadeleler neticesinde tahribata uğramıştı. Bu durum üzerine XVII. yüzyılın sonlarında, nüfusu yer yer eksilen bu bölgeye, kuzeye çıkmış olan Haleb'li Türkmenleri'nden bir kısım oymaklar ile Yeni-İl Türkmenleri'ne bağlı bütün Beğdili obaları ve Boz-Ulus Türkmenleri'nden bazı topluluklar Harran ve Akça-Kale'den itibaren güneye doğru Culab ve Belih Irmakları boyunca Rakka'ya kadar iskân olundular. Bu meyanda, Sıvas ve Amasya bölgesinde oturan Ulu-Yörük cemaatından İl-Beğli Oymağı Mümbiç Merkez olmak üzere, bütün çevre köylerine ve Kilis istikametinde yerleştirildiler. İl-Beğliler'in bir kısmı ise Amasya tarafında kalmıştı. Sıvas-Malatya arasındaki Yeni-İl Türkmenleri'ne bağlı bütün Beğdili obaları ve Boz Ulus Türkmenleri'nden bazı topluluklar Harran ve Akça-Kale'den itibaren güneye doğru Culab ve Belih Irmakları boyunca Rakka'ya kadar iskân olundular. Sıvas ve Amasya bölgesinde oturan Ulu-Yörük cemaatından İl-Beğli Oymağı, Mümbiç merkez olmak üzere, bütün çevre köylerine ve Kilis istikametinde yerleştirildiler. İl-Beğliler'in bir kısmı ise Amasya tarafında kalmıştı. Sivas Malatya arasındaki Yeni-İl Türkmenleri'nden Beğdili'ye bağlı oymaklardan başka Akça-Koyunlu, Musacalı (Musa-Hacılı), Ceritler'in bir kolu olan Barak Oymağı, İmanlı Afşar'ı, Çimeli Oymağı, Karkın ve Vepni boylarına bağlı bazı topluluklar ile Boz-Ulus'dan izzeddinli, Köçekli, İnallı, Acurlu, Hamza-Hacılı, Ak-Başlı, Kızıl-Koyunlu ve Kırıntılı oymakları iskâna tabi tutulanlar meyanındadır. Yalnız Rakka ve Balis ile Belih'in Fırat'a katıldığı bölgeler, çöl ikliminin hakim olduğu, sıcak ve kurak rüzgârların kavurduğu sahalar olduğu için Türkmenler'in yerleşmesine uygun değildi. Aynı zamanda çöle hakim olan Suriye tarafındaki Anezeler ve Irak tarafındaki Şammarlar ile de devamlı surette mücadele etmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Dolayısiyle Rakka bölgesindeki bu Türkmenler, ağır ağır kuzeye hicret ederek, Azez, Bab, Münbiç, Carablus, Çobanbeğ ve Gazianteb'in güneyinde oturan diğer Türkmen kardeşlerinin yanına iltihak ettiler. Zira bu bölge, deniz seviyesinden yüksek, yayla mesafesinde olan ve Türk hayat şartlarına elverişli karakterdeki, Gazianteb ovasının Haleb'e kadar uzanan devamı mahiyetindeki yerlerdi. Yani çöl ikliminin tesiri dışındaki sahalardı. Bu şekilde devam eden hareket neticesinde XIX. yüzyılda Rakka bölgesi, yerleştirilen Türkmenler'in terk ettiği bir saha durumuna gelmişti. Bunun üzerine bu yüzyılın ikinci yarısında Toroslar üzerinde ve Uzunyayla'da oturan Afşar oymakları, buralara zorla iskân edilmişlerse de halen Afşarlar arasında acı hatıralar halinde nakledilen destanî parçalardan anlaşıldığına göre; yayla havzasına alışkın olan bu oymaklar, alışkın olmadıkları çöl ikliminden ve hastalıklardan nüfus kırılmasına düçar kalmışlardı. Neticede onlar da bir önceki Türkmen oymakları gibi daha kuzeye

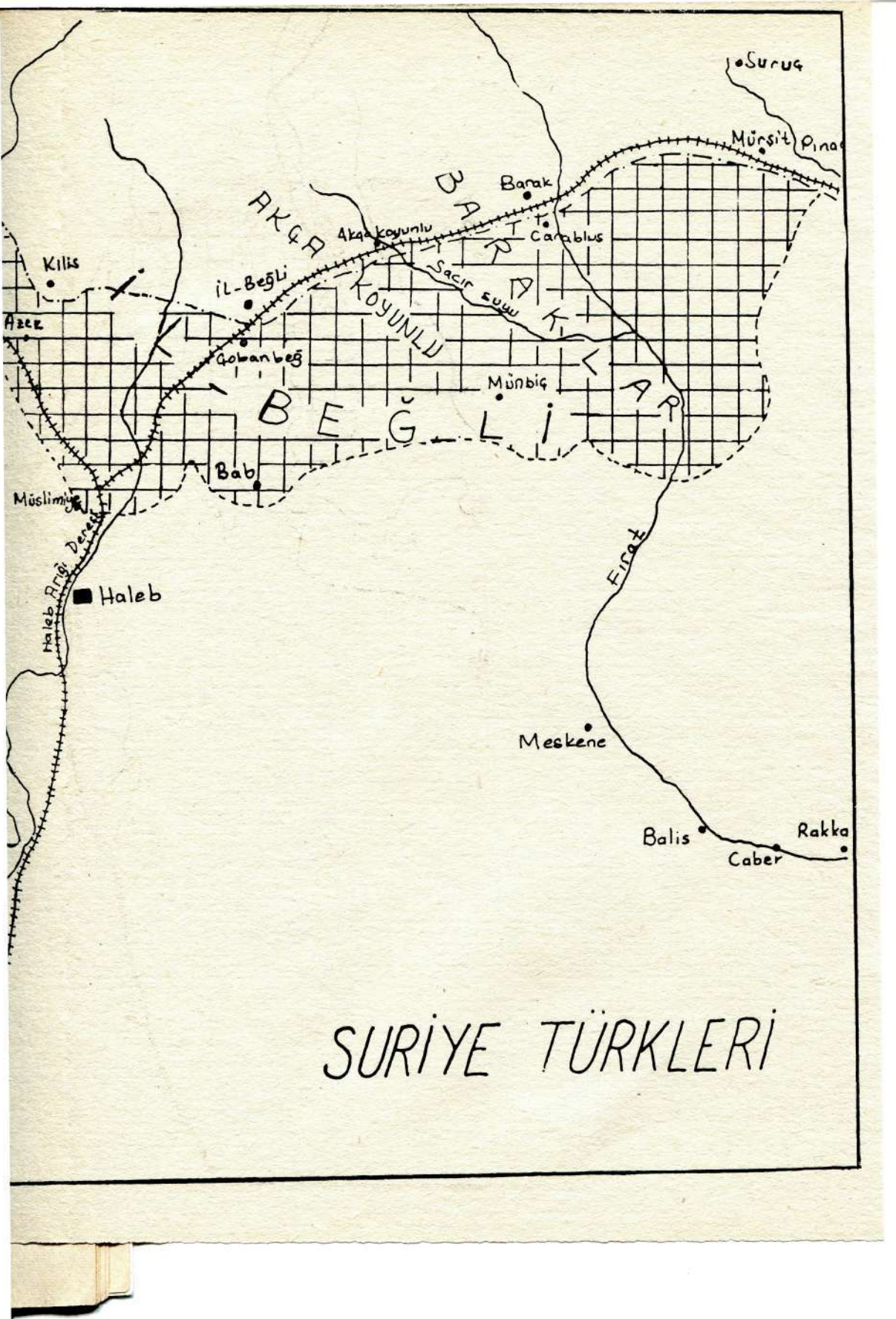

SURİYE TÜRKLERİ

«BOZKURTLARIN DESTANI» HAKKINDA

HAYDAR ALİ DİRÖZ

Destanlar, bir milletin eski devirlerdeki hayat tarzını, yaşama gücünü, arzu ve temayüllerini yansıttıkları cihetle, o milletin kültür ve medeniyeti yönünden büyük ehemmiyet taşırlar. Bizim milletimiz, tarih boyunca bir çok destanlar yarattığı halde, çeşitli sebep'erle, bunlardan bazılarının mevzuları veya hikâyeleşmiş şekilleri hariç, yazılı metinlerimiz, elde bulunmamakta idi. Her nekadar yüz yıldan beri, çeşitli derlemeler sonunda, dört yüz bin mısra tutan muazzam «Manas Destanı»mız Kırgız Türkçesiyle ortaya çıkarıldı ise de; geriye kalan mevcut destan konularımızı, Firdevsî gibi kaleme alıp bize sunacak bir Türk şairi zuhur etmedi. Ancak Ziya Gökalp'ten sonra, bizi böyle bir neticeye doğru götürecek denemelere girişildiği görü'dü. Faruk Nâfiz Çamlıbel, Halûk Nihat Pepeyi, Behçet Kemâl Çağlar gibi şairlerimizin bir kısmı, uzak; bir kısmı, yakın tarihimizi konu olarak alan eserler yazdılar. Hattâ bunların dışında, Türk milliyetçiliğine muarız bazı şahıslar bile, eski tarihimizi ve son İstiklâl Savaşımızı bahis mevzuu eden manzumeler vücuda getirdiler. Fakat onlardan da, bunlardan da hiç birisi, arzu ettikleri hedefe aslâ ulaşamadılar. Bu arada, uzun yıllar dididinerek Dede Korkut destânı hikâyelerini, «Oğuzlama» adıyla nazma çeken Basri Gocul'un, bu alanda bir varlık göstermiş olduğunu söylemek lâzımdır. Lâkin bununla beraber; üstadın büyük gayret ve iyi niyetlerine, helle ara yerde bazı muvaffak olunmuş parçalarının bulunmasına rağmen; onun Oğuzlamasını, kendisinin iddia ettiği gibi, «Millî Türk Destanı» olarak kabul etmemize imkân yoktur. Yalnız, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'dur ki, geçenlerde neşrettiği «Bozkurtların Destanı» adlı eseriyle, bu alanda, edebiyatımızdaki bir boşluğu doldurabilmiş o'du.

Gençosmanoğlu eserinin konusunu, Nihâl Atsız'ın «Bozkurtların Ölümü» isimli, dokuz defa bask sı yapılan ve son otuzbeş yıldan bu yana yetişen milliyetçi nesil'erin zevk ve ibretle okudukları nefis tarihi romanından almıştır. Şurasını işaret etmek yerinde olacaktır: Romanın ve dolayısiyle Gençosmanoğlu'nun eserinin meşzuu, tarihi gerçeklere dayanmaktadır. Bilhassa kitabın son kısımlarını teşkil eden Kür Şad ve arkadaş'arın n kahramanlıkları, **Töre**'nin geçen sayısında Doç. Dr. Cevdet Gökalp'ın ifade ettiği veçhile : **«Türk Tarihinin akıllara durgunluk verecek derecede muhteşem» hâdiselerinden biridir.** Bize göre, Gençosmanoğlu, destanının kaynağını çok iyi seçmiştir. O, bütjün eserlerinde olduğu gibi, burada da karşımıza güçlü bir şair olarak çıkmaktadır.

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun büyük bir şair olmasını temin eden unsurların başında dili gelmektedir. Bu dil, milletimizin kullandığı, temiz, akıcı ve zengin bir konuşma dilidir. Bundan başka eGnçosmanoğlu, nazım tekniğini, duygu ve düşüncelerine ram etmeyi çok yi bilmektedir. Umumiyetle, Faruk Nâfiz'in Han Duvarları'nda ve Akın piyesinde işleyerek büyük bir tabiiliğe ulaştırdığı 14 lü (7-7) veznin yanında, 7 li, 11 li hattâ 8 li vezineler çok ustaca kullanılmıştır. Umumiyetle her beytin kendi aralarında kafiyele-

göçerek, Münbiç'e bağlı Afşar Bucağı çevresine yerleştiler. Görüldüğü üzere Suriye'deki Türkmenler, esas itibariyle çöl iklimiyle katiyen bağdaşamamışlar, buna mukabil Haleb-Lazkiye hattının kuzeyinde kalan iklim ve coğrafî şartlar bakımından Anadolu'nun Suriye'deki devamı olan bölgeyi israrla vatan olarak tutmakta devam etmişlerdir. 1063 yılında Türkmenler'in Suriye'yi fethinden itibaren, 1918 yılında Osmanlı-Türk kuvverlerinin Halb'in kuzeyine çekilişlerine kadar; 900 yıla yakın bir müddet Suriye, Türk hakimiyetinde kalmıştır. 30 Ekim 1918 de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra Suriye, Fransız nüfuz bölgesine girmişti. Hatta Fransızlar, Urfa, Anteb, Maraş, Antakya, İskenderun ve Adana bölgelerinde ileri harekâta devam ederek buralarda da hakim olmak istemişler, ancak Türk halkın mukavemeti karşısında çekilmek mecburiyetinde kalmışlardır. 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da Millî Mücadele Hükûmeti ile sulh anlaşması yapan Fransızlar, Payas-Hassa-Kilis-İlbeğli ve buradan itibaren de Nusaybin'e kadar uzanan demiryolu hattının güneyine çekilerek bunun kuzeyindeki Türk hakimiyetini tanıdılar. Ayrıca bu hattın güneyinde kalan o tarihlerde yarım milyonun üzerindeki Türk nüfusunun kültürlerine hürmet etmeği ve Rakka bölgesindeki Caber Kalesi'nde Türk garnizonunun bulunmasını kabul ediyorlardı. 1936 yılında Suriye'deki Fransız mandasına yeni bir şekil vermek üzere hareket başlayınca bu günkü Hatay vilâyetimizdeki Türkler, 1938 yılında Suriye'den ayrılarak müstakil cumhuriyet kurmuşlardı. Nihayet 29 Haziran 1939 da Hatay Millî Meclisi'nin anavatana ilhak kararını alması ile bu vatan parçası Türkiye hudutları dahiline girmiştir. Fakat, Hatay Türkleri gibi Türkiye'ye katılmayı ümit eden, Suriye'nin Türkiye'ye komşu bölgelerinde oturmakta olan diğer Türk nüfus, maalesef halen Suriye dahilinde kalmıştır. Halihazıda asgarî 250 bin Türk, Haleb ve Haleb'in kuzeyinde, 50 bin kadar Türk ise Lazkiye ile Hatay vilâyetimizin arasında kalan, iki ana bölgede toplu olarak yaşamaktadırlar. Haritada da görüldüğü üzere bu iki bölgeden, batıda olanı, Ensariye dağları ile Akdeniz arasında kalan ve Lazkiye'nin kuzeyindeki Bayır ve Bucak nahiyeleridir. Bayır ve Bucak Türkmenleri diye bilinen bu bölge Türkler'i Hatay vilâyetimizdeki Türk nüfusun buradaki devamıdır. Bayır ve Bucak bölgesi kahir ekseriyetle Türkler'le meskûn olup yukarıda da söylediğimiz üzere miktarları 50 bin kadardır. Türkler'in oturduğu diğer bölge ise Haleb vilâyetinin kuzeyinde bulunan ve Gazianteb vilâyetimize komşu olan Münbiç, Bab, Azez kazaları ile Afrin Suyu'nun batısındaki Kurt ve Havar dağları bölgesidir. Bu bölge Türkleri, bir kısmı Gazianteb vilâyetinin güneyinde oturan İl-Beğli, Akça-Koyunlu ve Baraklı Türkmenleri'nin devamı mahiyetindedirler. Haleb'in kuzeyinde yer alan Türk bölgesi, coğrafî durum bakımından, deniz seviyesinden 600-800 m. yükseklikte olan, Gazianteb ovasının Suriye'deki parçasıdır. Haleb şehrine kadar uzanan yayla seviyesindeki bu düzlüklerden sonra Haleb'in güneyinde birdenbire Türkler'in yaşamağa alışmadıkları çöl iklimi ile Arab nüfus başlamaktadır. Yani bu bölge iklimi, tabiat şartları ve coğrafyası gibi nüfusu bakımından da Anadolu'nun ve Türkiye'nin tabiî parçası durumundadır. 250 bin kadar Türk nüfusun yaşadığı bu ikinci bölümde de Türkler kahir ekseriyettedirler. Adı geçen Türk bölgelerinden başka 466 bin nüfuslu Haleb şehrined 50 bin, 100 bin nüfuslu Lazkiye şehrinde 15 bin kadar Türk yaşamaktadır. Dolayısiyle Suriye'deki umum Türk nüfusu, 300 binin üzerindedir. Son nüfus sayımında 6 milyon 294 bin nüfusa erişen Suriye'nin 2 milyona yakın miktarını, Arab olmıyan nüfus teşkil etmektedir. Buradan 700 bin kadarını hristiyan unsur (Ermeni, Nasturî, Süryanî ve Mâruni), 300 binini Türkler, 500 binini Alevi-Arâmî, 150 binini Dürzîler ve bunlardan başka bir çok azınlık unsurlar Suriye nüfusuna dahildirler. Bu yapısı ile Suriye, kırk ambar misali bir memleket durumundadır.

Devam edecek

nişi yanında, hemen her safifede kulağı dolduran tek kafiye sistemi, kitabı, ses yönünden yeknesaklıktan kurtarmıştır. Hele kafiyetlerin çok'ukla asonans olması ve halk zevkine uygun bulunması, esere ayrı bir sevimlilik vermiştir. Eseri, monotonluktan kurtaran başka bir âmil de, kitapta hâkim bulunan beyit düzeninin yanında, yer yer dörtlüklerin, hattâ müstezat teşkillerinin serpiştirilmiş olmasıdır.

Esere hareket ve canlılık kazandıran diyaloğ'ar, ustaca yazılmış; edebî san'atlarda, tabiîlik dışına çıkarılmamıştır. Şu cinaslı mâni, ne kadar güzeldir :

«Tutsak olur
Tutsak olur
Türk nice tutsak olur?
Kurtuluş olmaz deme
Kurtuluş olmaz deme
El ele tutsak olur!»

Kitapta, destan havasını aksettiren her şey var. Ancak, bütün dünya epopelerinde mut'aka bulunması gerekli olağan üstü hâdâiseler mevcut değil. Bununla beraber; eserde bu boşluk, bize tabiî gelen ve fakat, yabancılar için harikulâde bulunan Türk kahramanlıkları ile dolup taştığı cihetle; okuyucu, daha başka fevkalâdelikler aramak lüzumunu hissetmiyor. Türk alplarının bahadırlıkları, erlikleri arzettiğimiz veçhile, temiz bir dil, gür bir ses, şekil ve muhteva yönünden sağlam bir zevk ve san'at anlayışıyle işlendiği için; bizler gerçek destan havasını teneffüs ederek, o hayatı bizzat yaşar gibi olmaktayız. Uslûp, yerine göre sert, yerine göre yumuşak bir ifâde örtüsüne bürünmektedir. Şu mısralarda, sanki bir Korkut Ata konuşmaktadır :

«Tutsak Çinli karıların
Kötü yolda gezdiği var!
Nice erdemli gençlerin,
Yoldan çıkıp azdığı var!
Evli Çin güzellerinin
Gözlerini süzddüğü var!
Çinlinin öz yurdumuzda
Derimizi yüzdüğü var!
Daha nice olayların
Bağrımızı ezdiği var-
Hem de nice çerilerin
Töremizi bozduğu var
Böyle giderse, Tanrı'nın,
Anlımıza yazdığı var!
Kür Şad, Boşuna konuşmaz
Elbette bir sezdiği var!..»

Türk, Tanrı'nın vazifelendirdiği bir kavimdir. O'nun yüce emirleriyle hareket eder. Bu sebeple; bütün kudretini O'ndan alır. Bu gerçekler, en güzel ifadesini Gençosmanoğlu'nun kitabında bulmuştur.

«Ülkü denilen nesne, nice bir duygudur kim,
Uğrunda ne yiğitler vuruşup ölür Tanrım!
Budun, devlet, yurt, Bayrak.. seşgimiz büyükse de,
En yüce buyruk senin katından gelir Tanrım!
Bu varlıklar uğrunda ölürken her Türk eri,

Kendini senin çerin olarak bilir Tanrım-
Varlığını unutup töreni bozanlardan,
Bu çeriler senin de öcünü alır Tanrım!
Soyumuzu en üstün kıldın, yağız yer üzre
Senin şu gök bayrağın, yerde mi kalır Tanrım?»

Eserin bahis başlarındaki mensur takdimlerin müsecca oluşu, Dede Korkut kitabından bu yana, vakit vakit bazı yazarlarımızın ihyaya çalıştıkları güzel bir destan an'anesidir. Bu an'ane o kadar Türk zevkine uygundur ki, Divan şairlerimiz bile, yazdıkları nesnevilerin bölüm başlıklarında, bu yoldan ayrılmamışlardır.

Gençosmanoğlu'nun kalemi, bir destanın gerektirdiği hareketi, akıcılığı, az sözle çok şeyler anlatmayı, icabeden teferruatı vermeyi, büyük bir maharetle başarmaktadır. Diyebiliriz ki; bu ustalık, kitabın 180 nci sahifesine kadar çok mükemmel bir tarzda türütülmektedir. Meselâ; bir savaş sahnesi, bu kadar sâde, külfetsiz sözlerle, ancak bu kadar güzel ifade edilebilir :

«Ay Beğ'in buyruğuyla bin atlı, bir solukta
Çin ordusuna karşı yorgaya kaldırıldı..
Yağıyla dokuz yerden borular çaldırıldı.
Bin atlı, bin yay üzre sürdüler oklarını,
Bir Çinli yümenine, dört nala saldırıldı
Yağıyla aramızda ikiyüz adım kala,
Atlıların geriye dönmesi bildirildi!
Bu kez geriye doğru at süren ;erilere
Bir buyrukla ince ay biçimi aldırıldı!
Bu fırsatı kaçırmak istemedi Çinliler
Nitekim arkamızdan dizginler dolduruldu!..
İyice girmişlerdi ince ay kıskacına,
İçlerinden dediler Gök Türkler yıldırıldı.
Çinliler Göktürklerin kaçtığını sanmakla,
Kargalar, solucanlar, tilkiler,.. güldürüldü
Az sonra, bir buyrukla geri döndü bin atlı,
Böylece Çin tümeni ikiye böldürüldü!
Çinliler şaşırmıştı beklenmedik dönüşten,
Şaşırmak ne kelime, öfkeden çıldırıldı!..
Bin atlının elinde bin kılıç parlıyordu,
Kimi tutsak edildi, kimisi öldürüldü!...»

Birkaç basit kelimeyle çizilen Onbaşı Alkan'ın şu portresine bakınız :

«Elmacık kemikleri
Biraz fazla çıkıktı.
Elâ gözleri gibi,
Kaşları da çekikti.
Doğan gagası burnu,
Öne doğru büküktü.
Kumral saçları, omuz
Başlarına döküktü.
Ona, bundan ötürü

Uygur alka derlerdi.
Utangaçtı, yüzüne
Sıkça baksan terlerdi.
Atına atlayınca,
Bir ok gibi fırladı.
Aşk ile nağra atsa,
Sanırsın gök gürlerdi.»

Sözlerimizi bitirmeden önce, yukarıda üstün taraflarını, kısaca belirtmeye çalıştığımız bu güzel eserin, bazı zayıf gördüğümüz taraflarını da burada işaret etmeyi, gerek değerli şair Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'na ve gerekse bizzat esere karşı bir sevgi borcu sayıyoruz.

Yukarıda söy'ediğimiz gibi, kitabın baştan 180 inci sahifeye kadar olan kısmının işlenişi mükemmeldir. Fakat, bu noktadan sonra kanaatımızca, iş aceleye getirilmiştir. Destanda tutulan ölçüye göre, bazı teferruata inilmesi gereken bahisler, muhtasarca geçilmiş; hattâ atlamalar olmuştur.

Eserin ikinci bölümünü teşkil eden ve daha önce neşredilmiş bulunan (1970) Kür Şad ihtilâli, kitaba olduğu gibi eklenmiştir. Haddi zatında bu bölüm, müstakil olarak ele alınırsa, oldukça kusursuz bir bütün teşkil eder. Lâkin, ayrı bir zaman ve espride kaleme alınmış bulunan bu kısım, ayrı bir zamanda yazılan gövdeye ilâve edilince, bir uygunsuzluk hâsıl olmuştur.

Evvelâ, eserin asıl gövde kısmı, daha önce de arzettiğimiz şekilde, çeşitli vezin ve kafiye düzenleri ile yazılmakla beraber; her kısım, klâsik ölçülere uygun düşüyordu. Halbuki; sona eklenen bu Kür Şad İhtilâli'nde, mısraların hece ölçüsü ve kafiye nizamı, umumiyetle serbest bir şekil arzetmektedir. Bu itibarla, Kür Şad İhtilâli'ni müstaki' bir eser olarak okuduğumuzda hiç te yadırganmayan, hattâ; hoşa giden bu durum, belli bir ölçü ve atmosferde gelişen bir esere eklenince, ister istemez uygun düşmemiş ve bir eklenti halinde kalmıştır. Onu bir eklenti durumuna koyan başka bir husus ta, vak'alan zinciri yönünden olan kopuk'uklardır. Meselâ; Türk Ordusu savaşta yenildikten sonra Ötüken'e kaçan Kara Kağan (İl Kağan) hariç, esir olarak Çin'e götürülüyor. Bu birinci bölümde, Türklerin kadın ve çocuklarının da Çin'e götürüldüklerine dair hiç bahis yoktur. İkinci bölümde ise, Çin'de doğan veya küçük yaşta oraya giden çocuklardan söz ediliyor. Halbuki; «Kür Şad İhtilâli Destanı» Müstakil olarak neşredi'diğinde bu husus, kitabın beş kısmında mensur olarak belirtildiği için; okuyucu, bir ekseklik hissetmiyor. Esere kaynak olan «Bozkurtların Ölümü» nde de bir eksiklik mevcut değildir. Nasıl ki, Kara Kağan'ın Ötüken'de ele geçirilerek, orada bulunan kadın, çocuk ve İşbara A'p gibi kumandanlarla Çin'e getirildiği, romanda açıkça belirtildiği halde; «Bozkurtların Destanı» nın birinci kısmının belli başlı kahramanlarını teşkil eden bu şahısların akibeti, eserin ikinci kısmında tamamiyle meçhul ka'mıştır.

Sâniyen, her ne kadar asıl romanda Ötüken'de ortaya çıkan kıtlık bahsinde acı açlık sahneleri mevcutsa da; bu kısmın kitapta teferruatı ile verilmesi, destandaki ulvî havaya uygun gitmiyor. Hele Yüzbaşı Yamtar'ın ahırda savaşırken bir et parçası uğruna, kılıçlar ve oklar altında, midesi için ikinci bir savaş vermesinin, kolları kesildiği hâ'de, gayesini unutup yere düşen et parçasından vazgeçmemesinin uzun uzadıya tasvir edilmesi, bize göre hiç de münasip düşmemiştir.

Bu arzettiğimiz mevzu ile alâkalı, plân ve kompozisyon uygunsuzluklarına rağmen, eserdeki hamâsî şi'riyet, insanı sürükleyerek tarihin derinliklerine götürecek ve ona, zaman ve mekân mefhumunu kaybettirecek kudrettedir. «Ma'azgirt Destanı» adlı kitabıyla bir şaheser meydana getiren değerli şair Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun, kitabının ikinci baskısında, bahsettiğimiz noktalar üzerinde durarak, belki de son bahisleri yeniden yazmak suretiyle, bizlere, uzun zamandır özlemini çektiğimiz pürüzsüz, mükemmel, kimseye nasip olmayan, gerçek Türk destanını hediye edeceğini, ümit ediyoruz.

SANAT ESERİNİN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ

SADIK KEMAL TURAL

Batı, bir yön ismi olmayı aşarak, Türk aydınını cezbedici sihri (!) içinde siyaset, iktisat, askerlik, eğitim ve öğretim gibi sahalarda, aynı manayı taşıyan terimliğini kabul ettirince **büyü** bozuldu. İdaredeki şahsiyetli otoritenin, askerlikteki destanî zaferin büyüsü bozuldu, cemiyet hayatımızdaki dinimizden ve töremizden gelen düzenin sihirli kuvveti yok oldu. **Hayranlık,** büyüklüğü, başarıyı, derinliği, güzeliği, şahsiyeti ağır ağır tüketti, yerine şahsiyetsiz, derinliksiz ve büyüklükten uzak bir başarı anlayışını, şuursuz bir taklitçiliği geçerli kıldı. Batı, Doğunun sırtına dişlerini geçirmiş iğrenç bir sırtlan, Doğu mücessem sabır, mücessem tevekkül.

XIX. yüzyılın başlarından itibaren hemen her sahada Osmanlı Türk Devleti'nin geçirdiği sarsıntıyı sunulan ilâç: Avrupaî tarzda ilerlemek. Avrupa bir coğrafya terimi olmak yerine, kafalardaki «O belde» Batı hayranlığı, siyasî, askerî, iktisadî ve içtimaî hayatımızı tesir çemberine alınca, **tezi Avrupa'leşmek olan politikacı-edebiyatçı bir nesil doğdu.** İşte XIX. yüzyıl Osmanlı aydınının tablosu, Avrupa'lılaşmada ölçü kavgası. Şinasi'den, Hüseyin Cahit'e, Namık Kemal'den Tevfik Fikret'e, Beşir Fuad'dan Cenap Şehabettin'e çizgisinin devamı olan Fecr-i Ati'cilere kadar hepsinin tezi aynı, Avrupa'ileşmek. An-

cak, şekle ait unsurları Avrupa'lılaştırmalarına rağmen **muhteva** (öz) da büyük zorluklar çıktı. Hatta şekli Batılılaştıranlarda da bir Doğu Batı düalizmi görülür. Batı'yı savunan Namık Kemal, bu düalizmasını açığa vuran Ziya Paşa'yı «tahrip» ve takip» ederken bir öfkenin örneğini verir ki bu tezine inanmışlık ile izah edilebilir. Neye inanmak, hangi tez?

Kendine Dönüş Edebiyatı devresinde bile Doğu-Batı kavgasının bir senteze ulaştığı, daha doğrusu kendi özüne uygun sbz ettiği sbylenemez. Peyami Safa, **Yalnızız** romanının bir yerinde **«Tecrübeden sonraki idrak evvelkinden daha pahalıdır»** der. Kendine Dönüş Edebiyatının yeni nesli pahalıya malolan bu idrakin içinde görünüyor, kıpırdanışlar, sabrımızın sonunda müjdeler alacağımızı hissettiriyor.

Yeni Türk nesli «Türk Sanat Töresi»nin «Türk Sanat Geleneği»nin değerini anlamış bulunuyor. Çünkü her çağda, her okuyuşta yeniden keştedilen güzelliklerle dolu ölümsüz eseri neden halâ yaratamamış oluşumuzun sebebini keşfetmiştir.

Artık yeni nesil Batı'yı iktibas etme yerine, millî damgamızı taşıyan şeylere rağbet etmenin lüzumuna inanmıştır.

Artık yeni nesil **Meselelerini tespit ve kendi yapısına uygun çözümün şuuruna ermiştir.**

Ölümsüz (ebedî olan) sanat eserini ortaya koymak nasıl mümkün olacaktır?

Ölümsüz veya ebedî yahut klâsik eser denilen eserdeki temel özellikler nelerdir? Sanatta ve edebiyatta **ölümsüzlük** üzerine yapılan münakaşalar meseleye bir çözüm getiremeden henüz devam ediyor.

Ölümsüz eser, önce sarsan, daha sonraki çağlarda tefsir farklılıklarından doğan bir yenileşme ve çağa uygunluk gösteren eserdir. Bir başka söyleyişle, okuyanın, dinleyenin veya seyredenin bazı yönleriyle yahut bütünüyle kendisini bulduğu eserdir. Herkesin kendisine yakın hissettirdiği, aklı ve duyguları ile zevklerine uygun bulduğu şey önce bir milletin giderek milletlerin malı olur. Yani önce Millîlik sonra beynelmilellik.

Ölümsüz eserin vasıflarını birkaç yazı ile ortaya koymağa çalışacağız.

Edebiyat sahasındaki ölümsüz eserin özelliklerinden birincisi DİL'dir. Her çağda canlı eserin dili milletin en işlek sanat dili olmalıdır. Dil duygumuzun, düşüncemizin en kuvvetli vasıtasıdır. Onu konuştuğumuz gibi yazmak yerine «tilcik» lerle doldurmanın, orijinallik olduğunu sananlar aldanıyorlar. Orijinal, aslına, kaynağına özüne en çok benzeme başarısıdır. Orijinali, kendinden önce görülmemiş manasına alanlar hilkat garibesi olan iki başlı bir bebeği orijinal sayacaklardır. Ölümsüzlüğün edebî manadaki ilk şartının en işlek sanat dili olduğunu söylemiştik. Konuşma dili ile yazı dili bu işlekliğin içinde eriyip sanat dili yaratılacaktır. Bu işlek sanat dili ile ses bayrağımız olan Türkçemiz gücünü yitirmeyen eserler ortaya koyacaktır. Ebedî eserin dili, belli bir zümre için geçerli olan dil olamaz. Ölümsüz eserin dili geniş zamanlı bir hayatiyet taşıyan, her devirde yaşıyan bir dil olacaktır. Hiç şüphesiz bazı kelimeler hayatiyetini yüzyıl sonra kaybedecektir. Ama, zengin ve işlek bir dil açısından, ölen kelimelerin hesaba gelir bir yanı olmıyacaktır. Dil ortak değerlerimizin en önemlisidir. Duygu ve düşüncelerimizi aksettirdiğimiz her cümlede, her mısrada (hatta her kelimede) onun gizli birleştiriciliğine, insanı saran ahengine rastlayabiliriz. Bütün mesele, mana ve ahengi ile beraber, henüz yazarlarımızın, şairlerimizin (tabii ki bu hüküm herkes için geçerli değil) dikkatini çekmemiş definenin üzerinde oturduğumuzu anlayabilmektir.

Büyük edebiyatçının sırrı, dilidir. Büyük şair ve yazar, ait olduğu milletin heyecanlarına, duyguyla şekillenmiş düşüncelerine tercüman olur, milletin dilini ruhları, çarpan bir şekilde kullanır. Kelimeleri defalarca değiştirmek ve maksadını en açık, en sade ve en veciz şekilde söyleme melekesi gelişmiş insan, büyük sanatkârdır. Ancak dil melekesi kendi dilini iyi bilmek, sözlük gibi zengin olmak, iki kelime arasındaki manaca küçücük

farklılığı anlamak meselesidir. Ve dilden kelime kovalamakla değil, zengin, işlek sanat dili ile mümkündür. Zenginleştirmeyi, uydurmacılık manasına almayacağınızı bildiğim halde, öyle bir düşüncemizin olmadığını hemen belirteceğiz.

Türk Milleti'ni biyolojik kısırlığa iten cüce mantık, kısır zihniyet, dilimizi de kısırlaştırmaya gayret etmektedir. Bu gayretler Türkiye'deki ve Türk Dünyasındaki dil birliğini ortadan kaldırarak, birbirimizi anlayamaz duruma düşürmek manasını taşımaktadır. Önce Türk Dünyasında, daha sonra bütün dünyada çağını ve gelecek çağları sarsacak eserin, ilk şartı dildir. İkinci şartı ise muhteva meselesi, muhtevadaki hususilik, kendine benzer'ik meselesidir ki, onu gellecek yazımızda açıklayacağız.

Sinema

SANSÜRÜ SANSÜR ETMEK

OĞUZATA ALTAYLI

Bir gerçeği ortaya koymak bakımından yazımıza almak mecburiyetinde olduğumuz aşağıdaki cümleler; dev'etin film kontrolünden geçmiş Yeşilçam filmlerinden alınmıştır. Bunlara Türk filmi demek, yapanların Türklük şuuru içinde olabileceklerini zannetm'ek, hatasına düşmek istemiyoruz. **Ancak bu Yeşilçam filmleri günümüzdeki kültür anarşisine destek olma niteliği gösterdiği, millî değer ve müesseseleri sarsıcı bir mahiyet arzettiği için konuya eğilmekte kendimizi mesul hissediyoruz.** Böyle bir durumdan idari bakımdan mesul olan İçişleri Bakanının da Yeşilçam filmi seyretmediği zannından hareket ederek; Yeşilçamın ve kodamanlarının, meslek, sanat anlayışını ve vatandaşlık

şuurunu gerçek bir şekilde ortaya koyan, muhtelif filmlerden aldığımız cümleleri ibret nazarlarınıza sunuyoruz.

«— Ulan eşşekoğlu eşşek»
«— Yapacağın ne bir kız becereceksin»
«— Bilirim seni bir piliç tatmin etmez, iki piliç»
«— Ulan zıplama, önce öpücük, sonra cimdik, sonra bacaklar havaya»
«— Tadına bakacağım senin»
«— Okşanmış sıpalar gibi»
«— İlk defa tatmin oldum»
«— Hırto»
«— Taktırayım sana»
«— Her tarafta b. kluk»
«— Haydi hem gazlıyalım, hem yağlıyalım»
«— Obiçim aç karnıma bilmem nere mi yesin»
«— Ulan it sürüsü»
«— Boynuzlu pezevenk»
«— Allah yalnız bana hesap verir»

Fakir Baykurt - Metin Erksan ikilisi ile Yeşilçama giren bu «toplumsal gerçekçi küfürcülük», daha sonra, yapımcı - yönetmen - senaryocu - sansür, dörtlüsü ile yeni bir Yeşilçam gel'eneği ve edebiyatı yaratılmıştır. Bu edebiyatı yine Yeşilçam'ın; **«Jilet Kâzım», «Yırtık Niyazi», «Çamur Şevket», «Rüzgâr Murat», «Bilardo Kuzım», «Kurşun Memed», «Kazanova Niyazi»** gibi kabadayıları ile müşterek yengeleri **«Gramofon Avrat»** seyirci kitlelerine ulaştırma imkânlarını bulmuştur. Ne gariptir ki, film komisyonlarında, **«Ne yapalım efendim, bunlar hayatta olan şeyler. Adamlar ticarî gayelerle film yapıyorlar. Eğer reddedersek zarar edecekler»** gibi milletten çok yapımcıları düşünen anlaşılmaz bir zihniyetle bu Yeşilçam edebiyatına yeşil ışık yakılmış, ve Türk seyircisinin önüne devlet otoritesi ile alay edercesine çıkartılmıştır. Anaların, babaların, velilerin, çoğunun geleceğinden emin olmak isteyen herkesin bu filmler hakkında gösterdiği tepki resmî makamlar tarafından sağır sultan ilgisiyle karşılanmıştır. Büyük tirajlı basın organları tarafından da desteklenen bu ortamda hem Yeşilçam ve hem de seyirci müşterek gelecekleri bakımından büyük zararlar görmüştür. Seyircinin Yeşilçam film'erine karşı, zaman zaman bir korunma içgüdüsüyle harekete geçmesi, devlet kontrol mekanizmasının tatbikatta Yeşilçam tarafını tutmasıyla, yapımı üzerinde herhangi bir tesir gösterememiş, **bu tutumdan yine zevkleri, kutsal değerleri ve dünya görüşü alay konusu haline getirilen seyirci zarar görmüştür.** Böylece, yapımcı - seyirci arasında yer alan film kontrol mekanizması sadece üyelerinin yurt gerçekleriyle çatışan mesuliyet anlayışları yüzünden aslî görevini kaybetmiştir.

«Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname» nin 7. maddesinin 5, 6, 8, 9, 10. fıkraları gereğince;

Millî rejime aykırı olan siyasî, iktisadî ve içtimaî, ideoloji propagandası yapan,
Umumî terbiyeye ve ahlâka, millî duygularımıza mugayir bulunan,
Memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan,
Cürüm işlemeye tahrik eden,

İçinde Türkiye aleyhinde propaganda vasıtası olarak sahneller bulunan filmler; halka gösterilemez, yurt dışına çıkarılamaz.

Ancak, zaman zaman film şenliklerinde kendilerini üye zanneden, sinemaya ve çağımızın propaganda tekniğine ait birazcık olsun bilgileri olmaya komisyon üyeleriyle film kontrol tatbikatı tamamen nizamname hükümlerinin tersi bir istikamette olmaktadır.

Film kontrolü; her ülkede, sinema filmlerinin iktisat, siyaset, ahlâk, kültür, askerlik alan'arında ve kamu emniyeti bakımından zararlı olmalarını önlemek amacıyla yapılmaktadır. Dünyanın diğer ülkelerinde, devlet kontrolü, otokontrol, karma sistem, mahallî kontrol sistemleri gibi muhtelif tatbikat şekilleri mevcuttur. Bizde ise devlet kontrol sistemi uygulanmaktadır.

Film kontrol'erinin verimli olabilmesi için komisyon üyellerinin en azından kontrol sistemlerinin amacına uygun bir kültür seviyesinde olmaları, **duygu ve düşünce bakımından da millî kültürümüze ters düşmemeleri gerekir.** Milletlerarası mücadele ve bu mücadele de önemli görevi olan propaganda böyle bir asgarî müştereği gerekli kılmaktadır.

Amaçlar ve tatbikatta, bizdeki film kontrollerine, doğmatik prensipler ve şahsî endişeler hakimdir. Bu yüzden anarşik bir tutum her zaman kendini göstermektedir. Hem film kontrol komisyonu üyesi olmak, hem film kontrolüne karşı olmak; hem film kontrol etmek, hem de «falana, filana ayıp olur, sonra bize ne derler» gibi anlaşılmaz endişelerle reddi gereken bir filmi reddetmek; hem bir filmin propaganda yaptığını iddia etmek, ve hem de ofilmi «propagandayı çaktırmadan yapıyor» diye kabullenmek herhalde film kontrol komisyonlarında, mevcut anarşinin bir ifadesi olsa gerektir. Ve herhalde böyle bir durumda Türkiye'de film kontrollerinin turistik bir anlam taşıdığını ifade etmek yanlış olmaz.

Film kontrol komisyonlarının bu tutum ve davranışları Türk perdelerine seksi ve sadizmi hakim kılmış, millet hayatının gellecekteki garantisi Türk gençlerinin temayül ve enerji'erinin cinsi sahaya kanalize edilmesine yardımcı olmuş, film yapımcılarına da seks filmleriyle kolay yoldan kazanç temin etme gibi bir alışkanlık kazandırmıştır. **Ve Yesilçam Türk Milletini içinden kemiren bir kurt durumuna düşmüştür.** Bu kötü gerçeği hazırlayan baş amil sinemanın millî yapımızdaki yerinin ve öneminin, geleceğin Türkiyesinde, siyaset ve kültür alanında oynıyacağı rolün anlaşılmaması olmuştur. Sinemamız bu yüzden sorumsuz ellerde, aslî görevine kavuşamamıştır. **Devlet, ilk Türk filminin yapıldığı yıl olan 1914 denberi sinemaya herhangi bir seyirciden daha farklı bakmış değildir.**

Film kontrolü, şu anda, ahlâkî, kültürel, siyasî ve ideolojik anlamlarıyla yapımcı, seyirci arasında, bir mesele olarak, önemini muhafaza etmektedir.

Artık Yeşilçam flimlerini sansür eden ve pespaye filmleri seyircinin karşısına çıkaran zihniyeti de sansür etme gereği hasıl olmuştur. Vatandaş devletin varlığına bugün, dünden daha çok inanmaktadır. Bu inancın pekleşmesi için devlet kurum'arının, her kaygıdan uzak olarak, millete hizmet etmesi gerekir. Ancak film kontrollerinde bir devlet otoritesi henüz varlığını gösterememiştir ve vatandaşın şikâyeti ayyuka çıkmıştır.

Konuyla idarî bakımdan doğrudan doğruya ilgili Sayın Başbakan Ferit Melen'i ve İçişleri Bakanı Ferit Kubat'ı göreve dâvet ediyoruz. Bu mesele artık 35 milyon insanı ilgilendirmektedir.

PİYASA ŞARKILARI VE OKULLARIMIZDA MUSİKÎ EĞİTİMİ

MURAT BARDAKÇI

Millî kültürümüzde en büyük yerlerden birini işgâl eden musikîmiz, son yıllarda bilgisiz musikîşinasları elinde yozlaştırılmış, yolundan çıkarılmıştır.

Arap, Hint ve Yunan şarkılarına Türkçe sözler uydurularak bunların bin bir prezodi hatası, makam ve usul bozuklukları ile plâklara okunması hastalığı, etrafımızı çepeçevre kuşatmış durumdadır.

Memnun olunabilecek bir taraf ise, bu eserlerin dolmuş ve meyhane sınrlarını aşamayıp ciddî çevrelerde tutunamamış olmalarıdır.

Dolmuşa binersiniz. Pikaptan bir ses yükselir. Arkadaşımın kızını sevdim, yar olmadı vay vay, «Körolası çöpçüler, aşkımı süpürmüşler». Ve bu terâne, şöförün «vay anam vay» sözleriyle devam eder. Hele karınız ve kızınızla bindinizmi. Ya yarı yolda inmeniz gerekecek veya bu azaba tahammül edeceksiniz.

Bunlar bir müzik parçası mıdır? Asla!

Memleketimizde bu taklitçiliği ne yazık ki pek kıymetlı bir bestekârımız başlatmıştır. Hafız Sadettin Kaynak.

Kaynak, son yıllarına doğru, seksen beş Türk ve Mısır filminin her birine 10 - 15 parça adepte etmiş, bu eserlerde şahsî emeği hemen hemen hiç geçmeyip, Arap melodilerini biraz değiştirerek uygulamıştır. Fakat bu hareketiyle gelecek nesle çok kötü bir örnek olmuş, müziğin bu gün yozlaşıp benliğini kaybetmesine yol açmıştır.

Bu soysuz eserlere bir son vermek için, önce halkın bu şarkıları niçin tuttuğunu araştırmamız gerekir.

Halka, eskiden beri bir ciddi müzik zevki aşılanmamıştır. Yetkili kuruluşlar, klâsik musikimize yapılan ithamları her zaman cevapsız bırakmış, halk da tabiatiyle müttehimlerin tesiri altında kalarak sanat müziğinin bir «yüksek zümre» müziği, daima elem, kasvet taşıyan bir müzik olduğuna inanmıştır.

Onlara hiç bir zaman bir Selâhattin Pınar, bir Cemil bey'i dinleme zevki, verilmemiştir.

Buna mukabil yeni çıkan her plâk hiç bir kontrole tabi tutulmaksızın piyasaya sürülmüştür.

Kendi mekteplerimizde bile talebelerimizi musikimizden soğutmak için her şey yapılmıştır ve yapılmaktadır.

Bütün bu sebepler tek tek ele alınarak ortadan kaldırıldığı zaman, «dolmuş müziği» nin de kendiliğinden ortadan kalkacağı aşikârdır.

Son olarak okullarımızdaki musikî eğitiminden ve yaratılmak istenen Türk Musikîsi düşmanlığından bahsedeceğim.

Yarım asra yakın bir zamandan beri, okullarımızda millî musikî öğretimi yasaktır.

Müzik öğretmenlerinin hepsi batı müziği tahsil etmişler, orada Türk Musikisine karşı aşırı derecede şartlandırılmışlardır. Aynı işi, millî mekteplerimiz de, kendi talebelerine yapmaktadırlar.

Derslerinde «alaturka» sözü geçtiği zaman, «tek seslidir, ilkeldirler, meyhane havalarıdır, meşgul olmayın onlarla» derler. Gerçek müziğin çok sesli olduğunu söylerler.

Halbuki batı musikîsi, tasviri konular işler. Bir fırtınayı, bir çığlığı kulağa hitap ederek anlatır. Şark müziğinde ise, sesler doğrudan doğruya ruhlara, duyguya hitab edecek şekilde dizilirler. Eşit olmayan 24 ses ise tabiattaki bütün hareketleri anlatmaya gayet müsaittir. Bütün batılı musikîcilerin Türk Müziğine hayran olmalarının sebebi budur. Çünkü otuz makam ve on iki seste dolaşmaktan bıkmışlardır artık.

Mekteplerimizde millî maarif sistemine dayalı bir musiki tedrisatı konulduğu ve uygulandığı zaman, Türk Musikisi bir nebze de olsa, istenilen maksada ulaşmış sayılabilir.

Sözlerimi, Neyzen Tevfik merhumun, musikîden anlamayan kişiler için söylediği bir hicivle bitiriyorum.

«Sanma ciddiyet ile sarf ederim san'atımı,

Ney elimde, suyu durmuş kuru mısluk gibidir.

Bezm-i meyde sefahanın saza meftun oluşu

Nazarımda su içen eşşeğe ıslık gibidir.»

Tiyatro

72'de TİYATRO

ŞEVKET BÜLENT YAHNİCİ

Bir yılı daha geride bırakırken, gazete ve dergiler, hemen hemen her konu üzerinde geçirdiğimiz yılın muhasebesini yapmakla meşguller. Bu arada gerek sanat dergileri, gerekse diğer gazete ve dergilerin sanata ayırdıkları sütunlar, görüyoruz; 72'yi sanat ve sanat olayları açısından e'le alıp eleştiri ve değerlendirmelerde bulunuyorlar. Bunların konumuz Tiyatro ile ilgili olanlarının pek çok noktada birleştiklerini sanıyorum. Birleşilen noktaların sebebi ve kısa özeti : Tiyatro Krizi'dir.

«Tiyatroda kriz nedir, nasıl ortaya çıkar?» sorularına verilen cevaplar bu birleşilen bir kaç noktayı ortaya koyar: «seyirci meselesi», «seyircinin sayıca çoğalan tiyatroları besliyememesi meselesi», gerek özel gerek devlet tiyatrolarının müşterek dertleri olma durumundadır. Özel tiyatroların «Malî imkânsızlık, vergi, kira ücreti meselesi»; sık sık bölünüp, parçalanıp, yayılma içinde olması, her aklına gelenin tiyatro kurması, batması, tekrar kurması bir «tiyatro enflâsyonu meselesi» yaratmıştır ki, bu da yanında pek çok dert sürükleyip getirmiş «seyircilerin tiyatroları besliyememesi meselesi»de bundan doğmuştur. İşte birleşilen birkaç nokta ve sonuç: **T i y a t r o K r i z i...**

Ankara'daki özel tiyatro'ların durumlarını biliyoruz. Nerdeyse boş salonlara oynıyacaklar. Bu işi gerçekten sanat için yapan pek çok tiyatro, sanatı bir tarafa bırakıp «bulvar komedisi oynarsam seyirci belki gelir» hesabı içinde. Yılların meydan sahnesi ve Çetin Köroğlu bunun misali.Bir kısmı ise «sosyalist gerçekçi - özel - bulvar» tiyatrosu... Tiyatro'da hem savundukları sosyalist gerçekçilik, hem de kendileri iflâs etme durumunda. Ettiler.. Kapandılar. Yenileri açıldı. Ama ömürleri az görünüyor. Bunların seyircisi de enteresan seyirci. O kürklü şık bulvar hanımları oturuyorlar «sosyalist gerçekçi» bulvar tiyatrosunun koltuklarına ve artık sahnede söylenilemiyeceği için «es» geçilen bir kelimeyi kahkahalar içinde, yanındakine fısıldamakla (sözüm ona) meşguller. Kimi de kahkahası içinde bağırıyor «a canım niye söylemedi ki onu». Gerçekçiliğin sınırı oraya kadar müsaade ettiği için söylememiştir. Hani filmlerde makiniste bağırılır ya «niye kestin diye», tıpkı onun gibi. Bu «bilinçsiz tiyatro seyircisinin «sosyalist gerçekçi» tiyatroyu ne kadar besliyebileceği artık şansa kalmış bir şey. Zaten bunların «bilinçli» seyirciye de söyliyecek birşeycikleri kaldı mı ki?Bütünüyle sol, bu arada tiyatroda sol» Türkiye'de söyliyebileceği her şeyi söylemiş ve tükenmiştir.

Bahsettiğimiz «tiyatro enflâsyonu»nun şamarını yiyen gerek İstanbul, gerek Ankara'da pek çok tiyatro var ki, 72'de tarih olup gittiler, ayrıldılar tiyatro dünyasından. Ankara sahne'erinin en başarılılarından, en takdir edilenlerinden olan; bunu da her tip tıyatro seyircisine veya başka bir ifadeyle tiyatro seyircisine her türde hitap ederek sağlayan, Hürol'ların Mithatpaşası bu enflâsyonun kurbanlarından. Tiyatroda gerçek bir kayıp.

Gelelim Devlet Tiyatrolarına. Kurulduğu günden beri idealsiz, denizde çalkalanan sandal gibi o yana bu yana gidipgelen, **halkımıza değil, küçük bir azınlığa hitabı kendine vazife bilen Devlet Tiyatrolarımız.** Onlar da yukarıda saydığımız dertlerin pek çoğundan muzdarip. Duyduk, İstanbul'da 10 - 15 kişiye perde açtıkları olmuş. Büyük Tiyatroda sezonun baş oyunu, iddialı oyunu Challot'daki Deli'yi seyrettiğimde salonun dörtte biri ancak doluydu. Devlet Tiyatrolarının 72'de en tutulduğunu sandığımız oyunları; genç yazar Dinçer Sümer'in Kâtip Çıkmazı, Tarık Buğra'nın İbiş'in Rüyası, Ülker Köksal'ın Sacide'si, Sarı Naciye ve bir tarih dönemimizi oldukça iyi anlatan IV. Murat ve bu gibileri olsa gerek. Bir «Belcket» bir «Damdaki Kemancı» ve bunlara benzer oyunlar GÜZEL oynıyabilir. Güzel oynamak, başarmak... Ama neyi? Bu bahsettiğimiz değerlendirme Devlet Tiyatrosu ve Devlet Tiyatrosu Dergisine başyazıyı yazan sayın İsmail Arar'ın değerlendirmesidir. **Türk Sahnelerinin, Türk Seyircisinin ve Türk Tiyatrosunun değerlendirmesi değil.** Devlet Tiyatrosu, **T ü r k T i y a t r o s u n e d i r,** sorusunun cevabını arama zahmetine dahi girmemiştir, henüz başta saydığımız oyunların tutulma sebebini araştırırlarsa bu sorunun cevabı belirecektir. Çünkü o oyunlarda biz varız, kendimizden bir parçayı seyrediyoruz, dertleri ve sevinçleri ile bizim cemiyetimizi aksettiriyorlar. İkincileri büyük şehir seyircisi ve belli bir tiyatro çevresi seyreder. Birincileri gidip görmek isteyen seyirci sayısı, bir «Becket» i de görmeyi düşünen «tiyatro seyirci»si sayısından herhalde birkaç misli fazladır.

Aslında, Tiyatro konumuzun dışında olmasına rağmen bir iki cümle de Devlet Opera ve Balesi için söylemek istiyorum. Bu kuruluşun ta başından beri bir parça «millî»lık endişesi duyup bu yo'da adım attığını göremedik. Ferit Tüzün'ün Çeşmebaşısı hariç. Onlara tavsiye edelim : **Azerbaycan Devlet Operası'nın oynadığı Köroğlu'nun hiç olmazsa müziğini ve sözlerini dinlesinler. (Teyp bandı bizde mevcut)** Ve Türk müzik âletlerinın operada nasıl yer alabileceğini, öğrensinler.

Özetlersek, bir «Tiyatro Krizi» şu veya bu sebeplerle doğmuştur, vardır, devam etmektledir. Buna en büyük sebep tiyatroların (devlet veya özel) kendi tutum ve davranışları olmuştur. Seyirci denilen halktan, yani Türk Milletinden kopmayan, ne yaptığını. ne yapması gerektiğini bilen, Türk Tiyatro yazarlarının halkı bezdirici, ümitsizliğe düsürücü «sosyalist gerçekçi» veya «halktan kopuk» oyunlarını değil; bizi, bizim dertlerimizi anlatan, ama çözüm getiren, ümit veren oyunlarını sahneleyen Türk Tiyatrosu. Gerçek Tiyatro» anlayışı ve düzenlemesi... Bu, «tiyatro krizinin ilâcı olabilir. 73 ve ilerdeki yıllara bu ümitle bakacağız...

BAŞKENT'DE SERGİLER

Ankara'da Güzel Sanatlar Galerisinde açılan Karma Ressam ve Heykeltraşlar sergisi kapanmış bulunuyor. Halen Galeride üç ayrı ressamın eserleri sergileniyor : Genç bir hanımefendi ressam Yıldız Atav, daha ziyade köy ve memleket manzaralarını konu alarak çalışan Hüseyin Yüce ve bir öğretmen ressam olan Muammer Bakın, resimleri sergilenen sanatçılar. Yıldız Hanım daha ziyade modern tarzda çalışan bir ressam. Hüseyin Yüce'nin eserleri sokağı, yolu, evi, camii ile Anadolu kokmakta. Temiz, refah sade gösterişten uzak bir çalışmanın mahsulleri. içten geldiği gi bi yapılmış eserler olduğu adeta kendileri konuşuyorlar. Muharrem Bakır ise daha ziyade - kendi ifadesiyle «soyut çalışan» bir ressam. Ama bu soyutluk anlaşılmayan, ifadesiz bir tarz değil. Onda da Anadolu'dan, tarlası, sapanı, sazıyla Türk Köyü ve Köylüsünden izler var.

Sanatın her dalında olduğu gibi resim ve heykelde de TÜRK'e dönüş hareketi gönlümüzü ferahlatan husus.

DARISI BAŞIMIZA

Yukarıda bahsettiğimiz sergiler dışında Güzel Sanatlar Galerisi yeni bir sergiye daha kapılarını açtı. Bu defaki sergi Türk ressamlarının, sanatçılarının değildi. Sergi Meksika Büyük Elçiliğin tarafından açılıyor ve asırlar boyunca, yani eski ve yeni Meksika sanatının verdiği eserleri konu alıyordu. Orta Asya, Anadolu, Orta Doğu yibi dünyanın en eski kültür merkezlerinden olan Orta Amerika sanatı eserleri yünümüz Meksika sanatçılarının eserleriyle birlikte sergilenmekteydi. Devlet Bakanı Arar'ın , diğer elçilikler mensuplarının ve geniş bir davetli topluluğu iştirakiyle yapılan açılış töreni Meksika büyükelçiliği için gerçek bir başarıydı. Hele tesadüfen uğradığımız galeride elçinin adeta bir müsdahtem gibi sabah 9.00 dan itibaren gösterdiği çaba kayda dağer. Ortada çırpınırcasına gezen şahsın Meksika büyükelçisi olduğunu akşam 18.00 deki açılış töreninde anlıyabildim. Meksika millî kıyafetleri giydirilen genç kızlar bu başarıyı arttıran diğer bir husus idi. Tebrikler Meksika Büyükelçisi, tebrikler Meksika misyonu ve tebrikler Meksikalılar.

Bizim büyükelçiler. Bizimkiler. Biz (!) Ne diyelim «Darısı Başımıza».

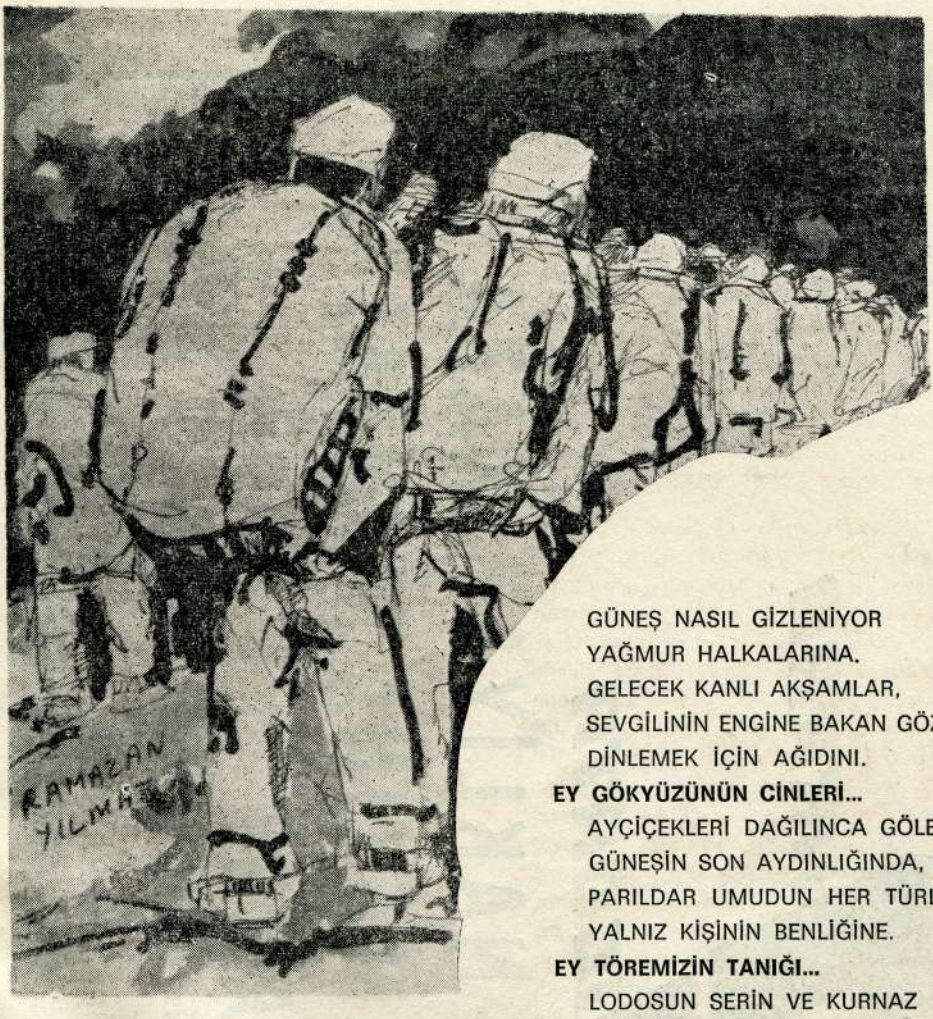

BOZGUN

DALGA KÜSKÜN GELİNCE SAHİLE,
ÖZLENEN SEVGİMİZDEN HABERCİ
DAĞIN KOKUSU,
ESTİ GÖLE
EY TABİATIN ÇOCUĞU...
DUYDUN MU
İSTEKLİ SULARIN ÇIRPINIŞINDA
YALNIZLIĞIN BESTESİNİ?
GÖRDÜN MÜ
GÜNEŞ NASIL GİZLENİYOR
YAĞMUR HALKALARINA.
GELECEK KANLI AKŞAMLAR,
SEVGİLİNİN ENGİNE BAKAN GÖZLERİNDE
DİNLEMEK İÇİN AĞIDINI.
EY GÖKYÜZÜNÜN CİNLERİ...
AYÇİÇEKLERİ DAĞILINCA GÖLE
GÜNEŞİN SON AYDINLIĞINDA,
PARILDAR UMUDUN HER TÜRLÜSÜ
YALNIZ KİŞİNİN BENLİĞİNE.
EY TÖREMİZİN TANIĞI...
LODOSUN SERİN VE KURNAZ
ÖPÜCÜKLERİNE KANDI GÖL.
DALGA, KÜSKÜN GELDİ SAHİLE
SIRA DAĞLARDA YANKILANMIŞ.
OZAN SAZINDAN,
TÜRKMEN ÇADIRINDAN,
SÜZÜLÜP İNDİK GÖLE.
KÖHNEMİŞ,
DERİN YARALAR ALMIŞ
KAYIKLAR GİBİ
KIYIDAN SEYRETTİK BOZGUNU
SELÇUKYANIN KANLI TOPRAKLARINDA

Yusuf Savcı

ANKARA
SİGORTA

YANGIN - NAKLİYAT - KAZA
TRAFİK - MAKİNA MONTAJ
ZIRAİ - HAYAT
SİGORTALARINIZ İÇİN EMRİNİZDEDİR.

Karaköy - Bankalar Caddesi No. 80 Tel : 45 22 90

Ey
Türk!
Üstte
Gök
Çökmedikçe
Altta
Yer
Delinmedikçe
Senin
İlini
ve.
Töreni
Kim
Bozabilir ?

Fiyatı : 3 Lira

Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Ankara — 1973